

«Са гафуналди, Ислам дин ми хьйи рехъ я»

СУЛЕЙМАН-СТАЛЬСКИЙ РАЙОНДИН ЭМИНХУЪРУЪН ИМАМ КЪАЗИМУГЪАММАД ДЖЕНЕТОВАХЪ ГАЛАЗ ИНТЕРВЬЮ

Эминхуъруън имам Дженетов Къазимугъаммад-гъажи Дженетович 1970-йисан 22-апрелдиз Сулейман-Стальский райондин сифтегъан Аламише хуъре (1998-йисуз и хуъруъз Эминхуър лугъудай тӀвар гана) дидедиз хъана. Хуъруън мектебда муъжуъд класс акъалтӀарна, 1985-йисуз ам Буйнакск шегъердин педучилищедик экечӀна. Ина къуд йисан къене кӀелайдалай къулухъ диплом къачуна, армиядиз фена. 1991-йисалай эгечӀна къенин йикъалди Къазимугъаммад-гъажиди вичин хайи хуъруън мектебда гъвечӀи классриз тарсар гузва. Муаллимдин кӀвалахдилай гъейри Къазимугъаммад-гъажиди хуъруън мискӀиндани имамвал ийизва. Къазимугъаммад-гъажи ирид хуъруън къази хъайи лезги алим ва шаир Мугъаммад (Егим) Эминан нева я.

– Гъурметлу Къазимугъаммад-гъажи, къуьне имамвал ийиз пара вахт яни? Мектебда тарсар гузвай муаллимдикай хуъруън имам гъикӀ хъайиди я?
– Чаз сифтедай диндикай хабар авачир. Зи рикӀел аламайвал, анжах 1995-йис «Диндин шартӀар» лугъудай лезги чӀалал кхъенвай ктаб зи гъиле гъатнай. Ам кӀелайла заз диндикай са тӀимил хабар хъана. Гъелбетда, хуъре капӀ ийизвай сад-къве, иллаки къуъзуъ инсанни авай, зи дидедини капӀ ийизвай. Дидеди заз «Альгъам» ва «Къульгъу» чирна. Къуъзуъбуру кпӀар ийизвай, амма, гъайиф хьйи, жегъилриз чирзавачир, капӀ гъар са мусурмандин буржи тирди гъавурда твазвачир. Чи хуъруън мектебда тарсар гузвай, кпӀар ийизвай Алимурад-гъажи лугъудай муаллимни авай. Ам гъеле, заз чиз, 1993-йисуз гъаждал фенвай. Гъар гъилера зал дуъшуъш хъайила, ада кпӀуниз, Ислам дин кӀевиз къуниз эвер гузвай. «Вучиз вуна капӀ ийизвач? Ам мусурмандин хиве авай

Эминхуъруън мискӀин

буржи я!» - лугъудай ада. Гъа икӀ, «Диндин шартӀар» ктабдай Исламдин, имандин шартӀар чир хъана, Аллагъ авайди, Къияматдин югъ гъахъ тирди чир хъана, рикӀиз кичӀ яна ва кпӀар ийидай ният рикӀе гъатна. Гъа вахтара чаз мектебда Аллагъ авайди туш лугъуз чирзавай, гъавилай зунни диндивай яргъа тир. Ахпа, шукур Аллагъдиз,

Халикъди ﷻ заз дуъз рехъ къалурна. Идалай къулухъ за ктабрай жува-жуваз араб чӀалал кӀелиз чириз чалишмиш хъана ва са жуъре чирна. Чи хуъре гъа вахтунда диндин тарсар гудай кас авачир. 1996-йисуз за Алимурад-гъажидивай капӀ ийиз чирна ва гъа чӀавалай, шукур Аллагъдиз, къенин йикъалди ам ийизва.

» 3

Нумрада:

Шейх Рамазан аль-Бутидикай шагъид хъана

Закат ва адан важиблувал

За фикрзавайвал, заз запабар авунва...

Имам аль-Байгъакъи — зурба мугъаддис ва суфийрин сукта

АМ КЪАНИННИ ЦІУД ЙИСАН МУДДАТДА ИСЛАМДИН МАШГЪУР АЛИМРИВАЙ ЧИРВИЛЕР КЪАЧУН ПАТАЛ ДУЪНЪЯ ТИРВАЛ КЪЕКЪВЕНА

Мақъала:
Абубакр Даццев

Вич аль-Байгъакъи яз машгъур хъайи, Абубакр Агъмад ибн аль-Гъусейн ибн Али ибн Абдулла ибн Муса аль-Хусравжирди аль-Хурасани Гъижрадин Ша'бан вацра Хорасанда, аль-Байгъакъ райондин аль-Хусравжирди лугъудай хуъре дидедиз хъана. Байгъакъ гилан Иранда авай Нейсабур (Нишапур) лугъудай шегъердивай яргъа тушиз авай.

Аль-Байгъакъи гъвечӀи чӀавалай илимрихъ галаз таниш хъана. Аял вахтара ада илимар вичин хайи шегъер тир Хусравжирда чириз гатӀумна. Жаван хъайила, ам Байгъакъдиз атана гъанин алимривай чирвилер къачуз хъана. Ахпа гъа вахтунда илимдин меркезрикай сад тир Нейсабурдиз рекъе гъатна. Лугъузвайвал, машгъур алим ХатӀиб аль-Багъдади, чирвилерин суракъда рекъиз экъечӀдалди, меслят ийиз вичин муаллимдин патав атана. Адаз вич гъиниз фин лазим ятӀа – Египетдиз ва я Нейсабурдиз – чириз кланзавай.

Муаллимдини адаз лагъана: «Эгер вун Египетдиз фейитӀа, аниз вун са кас акун патал физва. Эгер ам чкадал тахъайтӀа, ви чалишмишвилер бада фида. Эгер вун Нейсабурдиз рекъе гъатайтӀа, ана гзаф зурба алимар ава, эгер ваз сад гъат тавуртӀа, масабурун патав физ жеда...». 15 йисан яшда аваз Байгъакъиди Нейсабурда чехи алим аль-Гъакимавай тарсар къачуз башламишна. Ам вичин тӀвар вири Исламдин алемда чкланвай къудкъад йис хъанвай яшлу итим тир. Дуъньядин гъар са пипӀай и

зурба алимдивай тарсар къачун патал инсанар къведай. Анжах виридалайни алакьунар авайбурукай адан суктаяр жезвай. Вичин жегъилвилезни килиг тавуна Байгъакъидикай адан виридалайни хъсан суктайрикай сад хъана. Алимдин патав хъайи вад йисан къене ада амайбурувай чпин уьмуърда къачуз тахъай хътин чирвилер къачуна. Гуъгъуьнилай ада вичин ктабра аль-Гъакималай атанвай гзаф гъадисар гъанай. Нейсабурдин алимривай илим къачурдалай гуъгъуьниз, чир-

» 5

Шейх Рамазан аль-БутИдикай Аллагъдин **سنة الله** рекъе шагъид хъана

21-мартдиз, жуьмя йифиз Исламдин умматдин ва Сириядин машгур ва чехи алим Мугъаммад Саид Рамазан аль-БутИдикай ва адан сухтайрикай Аллагъдин ﷺ рекъе шагъидар хъана. И хабар Сириядин телеканалри гана.

Полицияди хабар гайивал, шейх аль-БутИди мискИнда тарс гудай арада са инсанди вичи-вич хъиткъинарна. Шейхдилай гъейри мад 21 инсан телеф хъана.

Агълу-с-суннадин инанмишвили тереф хвейи, алай аямда арадал акъатай месэляяр гъялна, къарарар акъудуналди дин цийи хъувур машгур ва зурба алимдин къиникъ мусурман уммат патал еке бедбахтвал я.

«Гьукуматдин къуллугъчийри халкъдиз ийизвай зулумдикай хабар хъайила, Рамазан аль-БутИдиз Сириядай куьч жез кIанзавай. Гъавилай Сириядин гьукуматдин къиле авайбуру ам тергна», - къейдна Сириядин машгур алим Мугъаммад Якъубиди. «Гьукуматдин къиле авайбуру ва я мусурманар кафирвиле тахсирлу ийизвай ягъалмиш хъайи инсанри ам яна къенатIани, гьикI хъайитIани, чна а кIвалах пислемеишзава. Чна аль-БутИдин хизандиз, адан сухтайрин хизанриз ва Дамаск шегъердин вири агъалийриз башсагълугъ гузва, чна адас ва адахъ галаз чан гайи вири мусурманриз хийирдуба ийизва. Къуй Аллагъди ﷺ адас «аль-Фирдавс» Женнетда къакъан дережа гурай, - алава хъувуна Мугъаммад Якъубиди.

Рамазан аль-БутИди шариатдин къанундикай ва Пайгъамбардин ﷺ уьмуьрдикай ва Исламдин маса гзаф ктабар кхъена. Вичин къуьзуьвилизни килиг тавуна (адан 83 йис тир), гьукуматдин къене дяве физвайтIани, Рамазан аль-БутИди Исламдин тарсар гунин кIвалах акъвазарначир.

Фикир це, мусурман стхаярни вахар, шейх Рамазан аль-БутИди вичин вири уьмуьр Исламдиз талуькарна ва ам Аллагъдин рекъе шагъид яз, пак жуьмя йифиз, мискИндин къене диндин тарсар гудай чIавуз, дастамазни гваз Аллагъдин ﷺ къилив мугъман хъана. Ихътин къиникъ гъар са халисан муьминдин мурад я. Аллагъди ﷺ Вичиз кIани луклар гъа и къайдада и фана дуьньядай са-сад вахчузва. Дугъриданни, чун вири Халикъдин ﷻ къудратдик ква ва вахт атайла, Адан патав хъфинни ийида. Идан гъакъиндай чаз шак авач, амма чун гьикI, гъи гьалда аваз хъфида? Къуй Аллагъди ﷺ вири мусурманриз иман гваз и дуьньядай хъфин къисметрай! Къуй Аллагъди ﷺ ам Вичин регъимдик кутурай! Амин.

islam.ru

Мавлиддин конкурсдин نتیжаяр къуна

17-мартдиз Махачкъалада мавлиддин конкурс къиле фена. Им вири Дагъустандин сергъятра аваз тухузвай ихътин чIехи къвед лагъай конкурс я. Алатай йисуз сад лагъайди хъанай.

Финалдиз текдиз мавлид лугъудай ругуд кас ва кIуьд кIватIал – виридалайни лайихлубур акъатна. Конкурсантрин неинки сесиниз, гъакI маса лишанризни къимет гузвай. Месела, парталриз килигна, дуьньядин жуьреба-жуьре чIаларалди мавлидар кIелуниз килигна къимет гузвай. Къейд авун лазим я, конкурсдин важиблу шартIарикай сад – араб чIалалди ва маса са чIалалди мавлид кIелун тир.

Тешкилатчийри лагъайвал, абурухъ гележегда дуьньядин халкъарин арада мавлиддин конкурс тухудай ниет ава. Вучиз лагъайтIа, и конкурс гзафбуруз бегенмиш хъана, ада мусурман стхайрин арада авай алакъаяр кIеви ийизва, Пайгъамбардикай ﷺ, адан уьмуьрдикай ва санлай къачуртIа, вири дин Исламдикай чирвилер гузва. «Чна тешкилнавай мавлиддин конкурсдин эвелимжи къаст – чяхъ Мугъаммад Пайгъамбардин ﷺ гъакъиндай авай кIанивал ачухун я», - къейдна Гъамзалав Гъамзалавова, конкурс тешкилайбурукай сад. Конкурсда иштиракзавайбуру чпихъ авай алакъунар къалурайдалай къулухъ, сегънедал чи къунши тир Чечнядай атанвай стхаяр экъечIна, чпин патай

Дагъустандин халкъариз мавлидар кIелна. Ахпа абуру Агъмад-гъажи Кадырован тIварцIихъ галай «Рехъ» телекомпаниядин патай мавлиддин конкурс тешкилайбуруз савкъатар пайна. Текдиз мавлид лугъудайбурукай сад лагъай чка Амиров Мургузалиди къуна, адахъ виридалайни гуьрчег ва ширин сес авайди жюриди тестикъарна. КIватIалдалди мавлидар лугъузвайбурукай сад лагъай чка «Нуруль Иршад» кIватIалди къуна. Къуй Аллагъди ﷺ мавлиддин куьмекдалди Пайгъамбардихъ ﷺ авай чи муьгуььббат генани артухаррай!

islam.ru

Имам ан-Навави ашарит тир!

Имам Навави Исламдин лап чIехи алим я. Фикъгъ илимда ва Аллагъдин Расулдин ﷺ гъадисра, ада гзаф зегъмет чIугуна. Адан ктабриз мусурман умматди еке къимет гана, адан ктабар Исламдин вузра кIелзава, ада илимдик кутур пай ва Ислам гегъеншарунин рекъе чIугур зегъмет Аллагъди ﷺ къабулна, идан шагъид вири уммат я.

Макъала:
Гъасан Амаханов,
газетдин редактор

Алай вахтунда имам ан-Нававидин «Риязу салигъин» ктаб гъар са мискИнда ва межлисдал кIелзава. «Сагъигъу-ль-Муслим» лугъудай гъадисрин кIватIалдиз баян гана ада кхъей «Шаргъу-ль-Муслим» ктаб асул дибдин ктабдиз элкъвена. Дуьньяда авай Шафии мазгъабдин фикъгъ чирзавай Исламдин вири медресейрани институтра адан «Мингъажу тIалибин» ктаб чарасуз тегъерда кIелзава.

Къе, Исламдин гьукуматра имам Нававидин гъар жуьре ктабар гегъенш хъанва, Агълю сунна валь жамаадин душманри бес ам «саяфит» яни вагъабит тир, ашарит тушир лугъуз инсанрин къилер чIурзава. Имам Абуль-Гъасан Ашаридин инанмишвили терефдардиз ашарит лугъузва.

Имам Ашаридикай имам Байгъакъиди (гъижрадин 384-458-йисар) лагъанва: «Саяфрин инанмишвили тереф хуьдай нубат чи Абуль-Гъасан аль-Ашари шейхдал атана. Ада динда гъич са цIийивални тунач, анжах асгъабрин, табиинрин ва маса саяф имамрин инанмишвили ада баян гана. Ада Куфадин имамрин, месела, Абу Гъанифадин ва Суфьян Савридин, Шамдин имамрин, месела, аль-Авзаидин ва масабурун, Гъижзадин имамрин, месела, Маликан ва Шафиидин, ва Исламдин маса чилерин имамрин инанмишвили тереф хвена. Гъа и чIехи алимрал шариат бинеламиш хъанва, чпелай виридалай Аллагъ ﷻ рази хъурай» (Ибн Асакир, «Табйинуль казиб аль-Муфтари», 103-чин; Таджуддин ас-Субки, «ТIабакъату аш-шафиия аль-Кубра», 3-том, 397-чин).

Бес имам Навави гъакъикъатда вуж я: «саяфит» – вагъабит я тахъайтIа ашарит – агълю сунна валь жамаа?

Вичин «Бустан аль-арифин» ктабдин 79-чина имам ан-Нававиди кхъенва: «За лугъузва: гзаф къадар ктабар кхъиналди машгур хъанвай инсанрикай къвед чи имамар я: имам Абу Абдуллагъ Мугъаммад ибн Идрис аш-Шафии ва имам Абуль-Гъасан аль-Ашари, Аллагъ ﷻ чпелай рази хъурай».

Чаз аквазвайвал инал имам Нававиди «чи имамар» гаф ишлемеишзава, и карди ам имам Ашаридин терефдар тирди тестикъарзава. Ингъе аз-Загъабиди вичин «Тарихуль-Ислам» (15-том, 332-чин) ктаба имам ан-Нававидин инанмишвили къимет ганва: «Имам ан-Навави Ашари акъидадин терефдар тирди виридаз чизва. Ашаритриз аксивалзавай вири инсанар ада мубтади'рай (цIийивилер твазвайбуру) гъисабзава, абурун гъакъиндай лап векъи я». Гъавилай, стхаярни вахар, квез и кар чир хухъ, куьн масабуров ягъалмишариз тамир!

Учредитель Благотворительный фонд "Путь". Газета печатается по согласованию и одобрению Духовного управления мусульман Дагестана	Редактор Гасан АМАХАНОВ	Газета зарегистрирована Федеральной службой по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций.	При перепечатке ссылка обязательна	Тираж 2. 850 экз.
Редакционный Совет Ахмад-хаджи АБДУЛАЕВ Сулейман-хаджи ТАГИБЕКОВ	Канонический редактор Шамиль-хаджи ОМАРОВ	Свидетельство о регистрации ПИ № ФС 77-42079 от 24 сентября 2010 г.	Газета набрана и сверстана на компьютерной базе «Ас-Салам»	Адрес редакции: 367015 РД, г. Махачкала, ул. Азиза Алиева, 2.
Главный редактор Заурбек (Абдулла) ЯИКБАЕВ	Корректор Ярахмед ХАНМАГОМЕДОВ	от 24 сентября 2010 г.	Отпечатана в ООО «Дом печати» пр. Акушинского, 20 Заказ № _____	Телефон: (8722) 61-00-64
		Индекс 51395	Сдано в печать 30 марта 2013 г. в 20:00	E-mail: assalamweb@gmail.com web: www.assalam.ru

«Са гафуналди, Ислам дин ми хьби рехъ я»

1 « Сифте капI ийиз лап четин тир, яраб дуьз ийизватIа лугьуз, кичIез-кичIез ийидай. Гьа вахтунда исятда хьтин дин чирдай гегенш шартIар авачир. Алай вахтунда гзаф мумкинвилер ава, месела, Исламдин ктабар райж хьанва, газетар кхьиз жезва, телевизордайни Исламдин передачаяр кьалурзава, амма, гьайиф хьби, чи халкьдин и мумкинвилер зайиф тегьерда ишлемишзава. 1996-йи-сан сифте кьилий Алимурад-гьажиди мискIин гьиле кьуна, жегьилрин куьмеқдалди хандакI яна. Такьатар зайифдаказ атуниз килигна, алай вахтундани гьеле чи мискIин эцигна акьалтIар хьанвач, гьакI ятIани, чна гьана шазалай кIпар ийизва. Гьакьван чIавалди чи хуьруьн жемьатди са мусурман стхадин кIвале кIпар ийизвай. Ам чаз мискIин хьиз тир. За имамвал ийиз ругуд йисалай гзаф я. Гьа вахтунда зун имамвиле хкянай ва гилалди гьа кIвалах кьиле тухузва.

– Имамвал авунай кьез мажиб авани?
– Ваь, мажиб авач. Гьавилай хизан хуьн патал мектебда тарсар гунилай гьейри майишатдални машгьул хьун лазим кьезезва, имамдин кIвалахдиз тамамдиз фикир гудай вахт жезвач. Жуваз диндин тарсар кьачудай вахтни бес жезвач.

– Кьазимугьаммад-гьажи, кьез мектебда тарсар гуз, имамвал ийиз ва майишатдин кIвалахар ийиз четин жезвачни?

– Четин жезватIани, и кIвалахар чарасуз кьиле тухвана кIанда. Аллагь-Таалади Кьурьанда лагьанва (мана): «Аллагьди инсандин хиве адалай алакь тийидай кIвалахар твазвач». Яни Халикьди ﷺ и кIвалахар зи хиве тунватIа, абур завай тамамариз жедайбур тирди и аятди тестикьарзава.

– МискIиндиз жемьат кьезезвани?
– Эхь, альгьамдуллилягь, мусурман стхяр кьезезва, амма вахариз гьелелиг чка гьазур хьанвач. ЯхцIурдав агакьна инсанар, иллаки жегьилар кьезезва.

– Хуьре азанар вахт-вахтунда гузвани?

– Азан гун – Исламда лап важиблу кIвалах я. Йикъа вад азан гузвай хуьрелай Аллагьди ﷻ бедбахтвилер алудда лагьанва. ИкI хьайила, азанар гузвай инсанриз вири хуьруь чухсагьул лагьана, хийир-дуьа авун лазим я. Идалайни гьейри, алмри гьа жергедай яз имам ан-Нававидини лагьанва: «Хуьре азан гуналди ва жемьатдин капI авуналди Исламдин лишанар ачухун ферз-аль-кифая – жемьатдин хиве авай ферз я, яни нагагь хуьруьн жемьатдикай бязибур кьилиз акьудайтIа, ам виридан хивяй акьатзава, акьуд тавуртIа, вири жемьатдиз гунагь жезва». Гьавилай чна и кардиз еке фикир гузва. Экуьнин азан исятда Руслан-гьажиди гузва, маса азанар Вилибег-гьажиди ва Абдулвагьид-гьажиди, бязи вахтара Мурад-гьажидини ва маса мусурман стхайри гузва. Азан тагана аму-кьай вахтар тек бир жезва. Йикъа вад сеферда азан гун хиве кьадай кас исятда авач, гьатта мажибдихь. Виликдай Сабир-гьажиди Аллагь паталди (яни мажиб авачи) са шумуд йисуз азанар гана, гила амни лап кьуьз хьанва, азанар гуз жезвач. Заз чиз, мажибдихь азан гудай са инсан хьанайтIа, хьсан жедай, гьич са азанни ахьа жедачир. И

месэла чна мискIинда кьарагьарнай, амма кIвалах гьиле кьадай, гьакIни мажиб чара ийидай инсанар жемьатдин арадай акьатнач.

– Дагьустандин мусурманрин диндин Идарадихь (ДУМД) галаз кьез гьихьтин алакьа ава?

– ДУМД-дихь галаз чаз кIеви алакьа ава лагьайтIа жеда. Исятда Дагьустанда физвай диндин мярекатар, чIехи межлисар вири ДУМД-ди тешкилзавайди виридаз малум я. Масабуру анжах гафар лугьузватIа, ДУМД-ди кIвалах тухузва, имни виридаз ашкара я. Нагагь чна адахь галаз алакьа хуьн тавуртIа, чун Дагьустандин Муфтий ва шейх Агьмад-афандидивай, Дагьустандин машгьур ва чIехи алимривай яргьа жеда. Абурувай яргьа хьун, гьелбетда, еке бедбахтвал я. Вучиз лагьайтIа ам гьакьикьатда, Дагьустандин мусурманар сад ийизвай Идара я. ДУМД-дивай кьакьатун, мусурман умматдивай кьакьатай мисал я. Гьавилай чун ДУМД-дихь галаз кIеви алакьа хуьз алахьзава.

ДУМД-ди тухузвай имамрин межлисрал чи хуьруьн са векилди гьикI хьайитIани, иштиракзава. Ислам райж авунин карда чи (имамрин) хиве тур везифаяр кьилиз акьудиз чалишмиш жезва.

– Хуьруьн администрацияди, мектебдин директорди диндин кIвалахриз куьмекар гузвани?

– Дуьз лагьайтIа, виликдай хьайи хуьруьн регьберри куьмекар гудай. Абуру гьатта хуьруьн юкьвал мискIин эцигдай чилни чара авуна. Гила авай регьбердини вичивай жедай куьмек ганайтIа, хьсан жедай. Мектебдин директор диндиз акси экьечI тийидай, вичивай жедай куьмекар гудай мусурман стха я. Ученикриз насигьатар ийидай ихтияр ада са йисуз ганай. Амма гьа кар башламишна са тIимил вахтунилай чи райондин тамара вагьабитрин ягьунар хьана. Им сеbeb яз мектебда насигьатар ийидай ихтияр райондай хганач.

– Куьне хуьруьнвийриз хьсанвиле хь гьикI эвер гузва? Хуьр кьвер-дахь диндал кIеви жезвани?

– Сад лагьайди, хуьре кьекьез, кIвалерин варарал физ «Ас-Салам» газет кхьизва. Мад «Ислам» журнал маса гузва. Исламдиз акси кIвалах ийизвай кас акуртIа, мийир лугьуз ва хьсан кIвалахриз эвер гуз алахьзава. Амма, гьайиф хьби, жемьатди диндин кIвалахра зайифдиз иштиракзава, газет кхьихь лагьайла, жуьреба-жуьре багьнаяр жагьурзава. Бязибур чпин кIвале ички хьвадайбур ава лугьузва, масабур кIвале газет эцигдай ми хьичка авач лугьуз тестикьарзава. Амма гзафбуруз, аквадай гьаларай, адахь гузвай гьа тIимил тир пул гьайиф кьезезва. Ибур, гьелбетда, гьакIан багьнаяр я, багьнаяр гьунин сеbeb вуч я лагьайтIа, имандин зайифвал я. Кьуй Аллагьди ﷻ чи виридан иман кIеви авурай! Мад, кьейи чкайрал инсанар кIватI хьайила, насигьатар ийизва. Исламда авачир, чи халкьдин арада чкIанвай чIуру адетар хкудиз алахьнава. Месела, яхцIурни цIикьведар, йис атIун, мейит куьчедал акьудайла, хкажиз эцигун ва масабур. Шукур хуьй Аллагьдиз, ибур авайдалай тIимил хьанва. Инсанриз чпизни и адетар кьиле тухуз кIанзавач. Чаз ван хьайивал, виликдай авачир адетар

Эминхуьруьн имам Дженетов Кьазимугьаммад-гьажи

гила хьанва лугьуз, инсанри ачухдиз наразивал кьалурзава. «Мехьерик хьиз столар ачухнава, им гьи кьайда я?» - лугьузва халкьди. ГьакI ятIани гьа и наразивал кьалурзавай инсанри чпи ахпа и крар ийизва. Бес куьн нарази туширни лагьайла, абуру «эхь, амма залай эгечIна адет гьикI хкудда?» жаваб гузва. Яни гзафбуруз чIуру адетар хкудиз кIанзава, амма гьар садаз вичелай эгечIна кIанзавач, халкьдин гафарихьай кичIезва.

За фикрзавайвал, мискIиндиз кьезезвай диндал кIеви мусурман стхайри халкьдиз хьсан чешне кьалурна кIанда. Ингье, чи хуьре са шумуд гьалал мехьер авуна. Заур Салихов, Мугьаммадрасул Эмиржанов ва мавлидар кIелдай маса инсанар атана, гуьзел мехьерар кьиле тухвана. Инша-Аллагь, гележегда чи хуьре мавлиддин мехьерар генани гзаф жеда. Мад чи хуьре, шукур Аллагьдиз, «салам» хьана. Гила жегьилри, аялрини кваз «Ас-саламу алайкум» гафаралди салам гуз эгечIнава. Имни лап важиблу кIвалах я.

– Хуьре дин генани гегеншдиз райж авун патал кьез бес тежезвай шейэр авани?

– Дуьз лагьайтIа, диндин чирвилер авай инсанар бес жезвач. И кар сеbeb яз за жуван кьве хвани Дагьустандин Исламдин университетдиз (ДИУ) кIелиз ракьурна. Абурулайни гьейри мад чи хуьрай аниз кIелиз фенвай гадаяр ва рушар ава. Абуру кIелна хтайла, Аллагьди гайитIа, чаз хуьре диндин тарсар гудай гьевечIи медресе ачухиз кIанзава.

– Куьне гьикI фикирзава, Исламдин университетдикай аялри менфят хкудзавани?

– Гьелбетда, менфят хкудзава, адалай гзаф менфят хкудиз жедай чка бес авани? Кьилинди, веледдиз гьалал-гьарам чирун, чарада алдатмишар тийидайвал чарасуз тир чирвилер гун,

масабуроз вичивай жедай куьмек гуз чирун я. Гьа и кIвалахар вири ДИУ-да чирзава. Мад абуруз араб чIалал кIелиз, кхьиз, араб чIалай лезги ва урус чIалариз таржума ийиз чир жезва. Месела, зи веледрин кьилих хьсан хьанва, диде-бубадиз вафалу хьанва, виликдай хьиз кьалар акьудзамач. Заз гьевечIи хвани гьаниз ракьурдай кIеви ният хьанва. Чебни ана кIелуналди рази я, шикаятар ийизвач. Са гафуналди заз анай акурди анжах хьсанвал я.

– Кьехь гьихьтин тIалабунар ава?

– Заз кIанзвайди жемьатдин рикIер дин патал ачух хьун я. Кьуй гьар са дидеди ва бубади вичин веледдиз диндин тербия гурай, хьсан рехь кьалуррай! Виликдай мискIиндиз диндин тарсар кьачуз гзаф аялар кьведай, гила лап тIимил хьанва. Диде-бубайри абур ракьур хьувунач. «МискIиндиз фимир, ана авайбур вагьабитар я!» - лугьуз хьана. Акси яз, мискIиндиз ахьай тавур бязи аялрикай ахпа вагьабитар хьана. Гьурметлу диде-бубаяр, куьн гьавурда акьукь, алай вахтунда веледар диндикай хуьз жедач. Нагагь абуруз хуьре, кIвале амаз дуьз Ислам чир тавуртIа, патарал фейила чIуру диндиз – вагьабизмдиз кьил яда. Ахпа абур диде-буба патал бедбахтвиле элкьведа. Гьа «Ас-Салам» газет кхьидайлани за лугьузвайди я: «Куь веледрин килиг, абур чи гележег я! Абур чIехи хьана маса шегьерриз фейила, масадан чIуру гаф хуш хьана рекьелай алатдайвал ийимир! Вахтунда дин чир абуруз». Ахпа бес садакай вагьабит хьана, масад дустагьда ашукьарна, сад яна, чуьнуьхна лугьуз ванер акьат тийидайвал. Са гафуналди, Ислам дин ми хьби рехъ я. Исламда авай инсанди чарадаз зиян гудач, вучиз лагьайтIа адаз Аллагьдихьай ﷻ кичIе я. Аллагьдихьай ﷻ кичIевал амачирла вири чIуру кIвалахар жеда.

Сутьгьбет тухвайди Гьасан Амаханов я

Закат ва адан важиблувал

«Закат» лугьудай гаф араб члалай атанвайди я. Таржума авурла, ам «михьи авун», «артухарун» лагьай члал я. Закат Исаламдин кьилин шартларикай сад я ва ам инсанрин арада авай рафтарвилерихъ галаз алакьалу я.

Макьала: Мугьаммадрасул Саадиев

Пак Кьурьанда закатдин твар, Исламдин чарасуз шартларикай сад яз, йикъан вад кпунилай гуьгьуниз къазва. Мусурмандиз закат гунин чарасузвал инкарзавай инсан гьатта диндай акьатун мумкин я. Пайгьамбардин ﷺ гьадисдай аквазвайвал, закат гун инсандин регьимлувал кьалурунин, куьмек гунин са жуьре я: «Гьурметлувал, регьимлувал ва сада садакай хабар къазвай мусурманар са бедендиз ушар я. Эгер адан са чка тла хьайитла, беден вири тла жеда».

Исламдин шартларалди инсандин девлет Алагьдин мал я. Пак Кьурьанда лугьузва (мана): «Квез ганвай Аллагьдин мал-мулкдикай кесибризни це» («Ан-Нур» сура). Исламдин кьанунралди девлетлуьрин девлетдикай кесибризни зайифбуруз пай кьалурунава. И кардин гьакьиндай Кьурьанда лугьузва (мана): «Абурун девлетдик тлалабчидин ва магьрум хьанвайдан пайни ква» (сура «Аз-Зарият» 19-аят). Исламди вири инсанрин арада гьахьлувал хьунин бинеяр кутунва. Идан себебни Аллагьди ﷻ халкънавай гьар са затлунихъ Адан ракьурнавай ризки агакьун я. Эгер закат къезвай муьжуьд жуьре инсанрин арада ам гьикл пайнаватла килигна хьайитла, чаз аквада хьи, закатдин метлеб кесибар таъминарун ва Исламдин жемьтдик муьгьтежбуру ва кьекъварагар тахьун я. Эгер закатди и хьсан метлеб кьилиз акьуд тийиз хьайитла, Пайгьамбардин ﷺ гьадисдал бинеламиш хьана, Исламди истемиззава: «Эменнидик закатдилай гьейри мад пай ква». Кьурьандин гзаф аятра Аллагьдин ﷻ рекье Ада ганвай девлет харжуниз эвер гузва, садакьа гайила ам генани артух жезвайди тестикьарзава. Мадни Кьурьанда Аллагьди ﷻ халкънавай затларикай чпин девлет чьуньхарзавай мискьийриз гудай жазадикай лугьузва.

Закатдин жуьреяр

1. Закат-уль-фитр (Сивер хвейидалай кьулухъ гузвай закат), гьакни адаз закат-уль-бадан (бедендин закат) лугьузва.
2. Закат-уль-мал (девлетдин закат). Закат-уль-фитр гьар са касдилай са сагьдиз барабар жезва. Абуру са сагь хурмаяр, мух, кьуьл, гьажибугьда ва я гьана яшамиз жезвай инсанри тлуьниз ишлемишзавай маса затларни жеда.

Закат квелай гун лазим я?

- Абуру кьуд жуьре ава
1. Кьизил ва гимизил Кьизилдилай ва гимизидилай, абуру гьи жуьреда аваз хьайитлани (пулар, цурурнавай клалубар, кьапар, квалера пул хьиз хуьзвай заргарри авунвай шейэр) закат къезва: Закат кьизилдин 20 динардилай ва я 96 граммдилай, гимиздин лагьайтла - 200 диргьемдилай, яни 672 граммдилай къезва. Кьалурунавай кьадардал кьведальди кьизилдилайни гимизидилай закат къезва.

2. Хуьруьн майишатдин культураяр

И жергедик кьуьл, мух, мержемекар, гьажибугьда, нухутлар, ципицлар ва хурмаяр акатзава. Имам Шафиидин мазгьабда и жергедин закатдин нисаб 5 вускуь ва я 612 кг. я. Бегьер кватгдай члавуз адан кьадар 612 кг. агакьайтла, а бегьердин цудай са (1/10) пай закат яз гуда. Имни эгер цанвай затлариз зегьметдалди яд таганваз (марфарни такьванваз) хьайитла. Эгер яд гун патал зегьметар авунатла, месела, яд гьайванралди ялна ганватла, бегьердин кьадай са (1/20) пай закатдиз гуда. Са гафуналди, адан кьадар хуьруьн имамдихъ галаз гьисабун лазим я.

3. Мал-лапаг

И жергедик девеяр, малар ва лапагар акатзава. Маларилай къезвай нисабдин кьадар 30, лапагрин нисабни 40 кьил я. И жуьредин девлетдилай закат гуниз ихьтин шартлар ава:

- Нисаб аваз тамам йис хьун.
- Гьайванар чуьллера хвенвайбуру яз хьана кланда.
- Кваллах ийиз таз кьунвай гьайванар тахьун.

4. Маса гузвай эменни

Закатдин и жуьредик алвер авуналди къазанжи гьизвай маса гуз оборотда авай вири девлет акатзава. И жуьредик винидихъ кьалурунавай пуд жуьрени акатзава, эгер абуру гуз-вахчунин оборотда аваз хьайитла. Алверзавай девлетдилай нисаб кьун патал ам кьизидлихъ ва я гимизидлихъ галаз геькигзава. Закат гьисабдин йисан эхирдай коммерциядал машгьул хьунин нетижада хьанвай кьилин капиталдилай ва къазанжидилай гузва. Месела, йисай сифте кьилиял комерсантдин оборотда 50 000 манат пул авай, йисан эхирдай адан кьадар 90 000 агакьна. Гьа и 90 агьзурдилай закат гана кланда. Эгер йисан кьене хийир тахьана къазанжи атанватла, закат кьилин капиталдилай, яни авай девлетдилай гузва, эгер ам нисабдив агакьиз хьайитла. Алвердин эменнидин яхцурдай са (1/40) пай ва я 2,5% закат яз гана кланда. Кьурьанда закат къезвай инсанрин жуьреярни кьалурунава: «Закат кесибризни муьгьтежлуьбуруз, ам кватгзавайбуруз ва чпин риклер секинарунихъ муьгьтеж тир ксариз кьалурунава, луклар азад авун патал,

масадан буржар алайбуруз, Аллагьдин рекье халисан жигьад ийизвайбуруз ва сеферда авайбуру патал – им Адан истемизшун я» («Ат-Тавба» сура, 60-аят). Муьгьтеж ксар – ибуру йисан кьене яшамиз хьун патал бес кьадардин такьатар авачирбуру я. Кесибар лагьайтла, чпин яшар ва я азарлувал себеб яз чпиз бес кьадардин ризки къазанмишиз тежезвайбуру я. Закатдихъ галаз алакьалу ксар – ибуру закат кватгзавайбуру ва абурун куьмекчияр я. Абурукай гьар садаз вичин зегьметдиз килигна пай ава. Риклер секинарунихъ муьгьтеж тир ксар – ибуру, имамдин фикирдалди, Ислам патал сад садав туьхкьуьн хьуьнуна, разивилел гьана кланзавайбуру я. Алимрин фикирдалди, и кардин жавабдарвал имамди вичи тухузва. Эгер имамдиз дуьз акваз хьайитла, адавай закат Ислам патал тупламиш авуна кланзавай ксариз гуз жеда. Амма адавай и кар тавуртлани жеда. Гьакни закат инсан луквлияй азадун патал ишлемишда. Амма алай аямда луклар амукь тавуниз килигна, закатдин и жуьре важиблу яз амукьзава. Буржара гьатнавайбуруз, эгер и кардин себеб гунагь кар авун туштла, закат къезва. Рекье-хуьле, чпин эменнидивай яргьа авайбуруз, абуру чпин уьлквейра девлетлу хьунизни килиг тавуна, закат гуда. Закат къачузвай кас азадди, яшар тамамди (балугь хьанвайди) ва кьил-кьилел алайди хьана кланда. Закат къезвай и муьжуьд жуьредин ксарин арада ам сад хьиз пайна кланда. Эгер закат къачузвайбурукай са жуьре авачиз хьайитла, адан пай амайбурун арада пайда. Гьар са жуьредикай пуд касдилай тлимил тушиз закат гана кланда. Закат гьа вич къезвай девлет авай чкада яшамиз жезвай ксариз гуда. Эгер гьа хуьре закатдиз лайихлу кас авачиз хьайитла, закат патав гвай хуьруьз ракьурда. Кудутлиди вичин ктабда кхьизвайвал, Салигьул Яманидин кьарардалди закат гузвай чкада адахъ муьгьтежбуру аваз хьайитлани закат маса хуьрериз ракьурдай ихтияр ава. Тварван авай имам Агьмад ибн Мусадиди, имам Абу Гьанифадин мазгьабдал асалу хьана ик авуртла жеда лагьана:

1. Закат гьа са жуьредик акатзавай ксариз гун, месела, анжах кесибриз.
2. Закат са касдиз гун (им нагагь адан кьадар тлимил ятла).

Закат мискинар, медресеяр ва рекьертукьлуьрунин карда харждач, ам Кьурьанда кьалурунавай муьжуьд жуьре ксарив агакьарда.

Закат тагунин хаталувал

Пайгьамбардин ﷺ гьадисда лагьанва: «Инсанри закат тагайтла, чилер кьурада, залзала жеда ва инсанрин кьилел тлебиатдин маса бедбахтвилер къведа, чун гьа и кваллахрин шагьидарни я». И карди инсанриз ва гьайванриз азаб гузва. Пайгьамбардин ﷺ асгьаб Абу Гьурайради лагьана: «Инсанрин векьивал ва чурувал себеб яз кьушар чпин муквара рекьизва». Муьжагида ﷺ лагьана: «Гьакьикьатда, марфар такьвадай ва чилер кьураз башламишдай члавуз гьайванри гунагькарриз лянет ийида. «И бедбахтвилер абурун гунагьар себеб яз хьанва» - лугьуда гьайванри.

Макьала: Мугьаммад Гьажиев

И кар себеб яз Аллагьди ﷻ бедбахтвилер ракьурай мисалар гзаф хьана. Кьурьанда Аллагьди ﷻ гуьзел багьдин иесидин мисал гьизва. Багьди гайи бегьер кватгдай члавуз ада вири кесибриз бегьердикай пай – закат гудай. Ам кьейидалай кьулухъ багь адан пуд гададиз ирс яз амукьна. Рухвайриз лагьайтла, кесибриз закат гуз кланзавачир, гьавилияй абуруз хабар тежедайвал, бегьерер экуьнахъ фад кватлун кьетла. Абурун мискьивилиз килигна, Аллагьди ﷻ гьа йифиз, экв жедалди турфан ракьурна багь тергна. Экуьнахъ стхайриз чпин багь чир хьхьанач, ам са йифен кьене баябан чуьлдиз элкьвенвай. Ихьтин алакат акурла, им чпин мискьивал себеб яз галукьнавай бедбахтвал тирдан гьавурда стхьяр акьуна ва чпи-чпиз лянет ийиз, Аллагьдивай ﷻ багьишламишун тлалабиз эгечла. Килиг мусурманар, Аллагьдин Расулди ﷺ чаз члехи гунагьар ийидай, закат гун тийидай вахт алуькьдайди виликамаз хабар гана. Пайгьамбарди ﷺ лагьана: «Инсанри виридан вилик, регьуь тахьана зина ийиз башламишайла, Аллагьди ﷻ абурал виликдай гьич ван татай начагьвилер ракьурда; маса гудайбуру муьштерияр алдатмишариз эгечла, Аллагьди ﷻ инсанрин кьилел абуруз зулум гудай пачагьар эцигда: инсанриз закат тагудай члавуз Аллагьди ﷻ абурал кьурамад ракьурда, гьа вахтунда марфар Аллагьди ﷻ анжах гьайванар язух атана кьурда; инсанри чпи кутлуннавай икьрар чуриз эгечла, Аллагьди ﷻ абур чпивай налог къачудай душманриз муьтлуьгьарда; регьберар Кьурьандиз табий тежедай вахт алуькьайла, Аллагьди инсанрин арада писвал чуьлурда. Эй мугьажирар, и вад кваллах жедалди, за Аллагьдивай ﷻ куь чанар вахчун тлалабава» (Гьаким, Тлабарани). Мад Аллагьдин Расулди ﷺ лугьудай: «Закат гуналди куьне куь девлетар хуьх, садакьаяр паюналди куь азарлуьбуру сагьар хьия, Аллагьдивай ﷻ куьн бедбахтвилерикай хуьн тлалаба» (Байгьакь).

Мусурман диндин дибар

Мусурман дин пуд шейникай ибарат я: иман, Ислам ва Сунна. Имандик инанмишвили бинеяр акатзава.

Макъала:
Абдуллагъ Абдулаев

Ислам – рикле иман авай инсанди таммарун лазим тир къилин везифаяр. Сунна – им Мугъаммад Пайгъамбарди ﷺ авур ва я хъсанди яз гисабай, ферзерал алава яз ийизвай ибадат. Сунна къиле тухун ферз туштлани, ам хуьн тавурла гунагъ жезвачтлани, ам хуьн меслят къалурзава, ам хвейила мусурмандин суваб гузва.

Мусурман диндин пуд бине ава: иман (инанмишвал), Ислам (вири кваллахра Аллагъдиз ﷻ муьтубгъ хуьн) ва игъсан. Игъсан – им чаз Аллагъ аквазвачтлани, Адаз ﷻ чун аквазвайди, чи ван къвезвайди ва чи вири фикиррикайни ниятрикай хабар авайди къатун я.

Иман

«Иман» араб члалай таржума авурла «инанмишвал» лагъай члал я. Иман – им Мугъаммад Пайгъамбар ﷺ гваз атанвай вири шейэрихъ, ада лагъай гафарихъ ва Аллагъдилай ﷻ агакъарай виридахъ агъун я. Имандин шартл келимашагъадат я, гъавилий ам тамандиз рикелди къабул тийизвай ва я мецелди лугъун тийизвай инсандиз иман авач.

Имандин дестекар

Имандин ругуд аркан (дестек) ава. «Аркан» гаф «рукну» гафунин гзафвилин къадар я, араб члалай таржума авурла «дестек», адан мана: «вич галачиз сагъ шейинин асул-мана квахъзавай сагъдан са чарасуз пай».

Диндин гзаф адетриз чпин арканар ава. Нагагъ адетдин са рукну (дестек) ахъайтла, адет михъиз члур жезва. Имандин арканар ибур я:

1. Аллагъдихъ ﷻ инанмиш хуьн.
2. Адан малаикрихъ инанмиш хуьн.
3. Адан ктабрихъ инанмиш хуьн.
4. Адан пайгъамбаррихъ инанмиш хуьн.
5. Къияматдин йикъахъ инанмиш хуьн.
6. Къадар-къисметдихъ, вири кваллахар – хъсанбур ва писбур Аллагъдин ﷻ ихтиярдалди жезвайдахъ инанмиш хуьн. Халисан мусурман имандин вири дестекрихъ са шакни алачиз агъун лазим я. Нагагъ имандин са дестекдихъ къванни инанмиш тахъайтла, иман дуьзди жезвач.

Аманту

Имандин вири арканар араб члалал Аманту лугъудай дуьада ава: «Аманту биллягъи ва малякатигъи ва кутубигъи ва русулигъи валь явмиль ахири ва билъ къадари, хайригъи ва шарригъи мин-Аллагъи Таала».

Амантудин мана:

Аманту – зун инанмиш я (риклин сидкъидай ва диндин истемешунар къилиз акъудуналди за и кар тестикъарзава) биллягъи – Аллагъдихъ ﷻ, ва малякатигъи – Адан малаикрихъ, ва кутубигъи – Адан ктабрихъ, ва русулигъи – Адан пайгъамбаррихъ, валь-явмиль ахири – эхиримжи (Къияматдин) йикъахъ, ва билъ-къадари – къисметдихъ, хайригъи ва шарригъи – хъсан ва пис кваллахар, мин-Аллагъи Таала – Аллагъдин ﷻ патай я.

Имам аль-Байгъакъи — зурба мугъаддис ва суфийрин сукта

1 « вилер къачун патал, Байгъакъиди гзаф шегъеррилай цлар илитна. Ам Персиядинни Иракдин шегъерриз фена. Халифатдин меркез тир Багдаддин алимривай тарсар къачуна. Меккедани Мединада чирвилерин гуьгъуьна хъана. Къанни цлуд йисан муддатда Исламдин машгур алимривай чирвилер къачун патал дуьнья тирвал къекъвейдалай гуьгъуьниз ам элкъвена Байгъакъдиз хквезва ва гъана суктайриз тарсар гунал ва ктабар кхынал машгул жезва.

Аль-Байгъакъидиз тарсар гайи алимар

Адаз тарсар гайибурун арада гъа вахтунин зурба алимар хъана. Абурукай гъадисдин рекъяй машгур алим аль-Гъакиман, гъа вахтунда твар-ван авай факъигъ аль-Марузиддин, акъидайрин зурба алим Ибн Фуракван, суфийрин шейх Абу Мугъаммад Абдулла ибн Юсуф аль-Асбагъанидин ва Абу Абдурагъман ас-Суламидин тварар къаз жеда. Абурувай ада неинки тек са диндин, гъакни руьгъдин тербияни къачуна.

Са гъвечли макъалада абурукай галай-галайвал ахъайиз мумкинвал авач. Гъаниз килигна, абурукай са бязибурун таржумагъал агъадихъ гъида.

Аль-Гъаким (гъижрадин 321-405 - йисар). Адан вахтунда гъадисдин илимдай адахъ галаз гекъигиз жедай са касни хъанач. Адан муаллимрин къадар агъзурдив агакъзава. И карди илим къачунин рекъе адан гъакъисагъвилин гъакъиндай шагъидвалзава.

Байгъакъиди адавай чирвилер вичин 15 йис хъайила къачуз башламишна ва гъа и кар вад йисан къене, адан муаллим эхиратдиз мугъман жедалди, давам хъана. Абу Абдурагъман ас-Сулами (гъижрадин 325–412- йисар).

Гъакима адакай икн лагъана: «Эгер Абу Абдурагъман Аллагъдин ﷻ будулайрикай (Аллагъди хъянавай ксарикай) сад туштла, и чилел Аллагъдин ﷻ валияр авач».

Лугъузвайвал, ада кхъей ктабрин къадар агъзур томдилай гзаф хъана. Гъайиф хъи, чал адан лап тлимил ктабар агакъна. Абурун арада Къуръандин баяндикай (тафсир) ва машгур суфийрин уьмуьрдикай кхъенвай ктабар ава.

Абу атл-Таййиб ас-Алюки (гъижрадин 404-йисуз рагъметдиз фена). Вичихъ авай чирвилериз килигна, адаз «Исламдин чирагъ» твар ганвай. Са бязи алимри ам IV- асирда дин цлийи хъувурбурукай яз гъисабзава.

Байгъакъидин эсерар

Аль-Байгъакъиди чирвилерин жуьреба-жуьре рекъерай гзаф ктабар кхъена. Адаз гъадисрикай, фикъгъдай, Пайгъамбардин ﷺ уьмуьрдикай, акъидадикай ва халисан фекъивиликай кхъенвай гзаф ктабар ава. Чал абурукай яхцлурни цлуд къван ктаб агакънава. Ингъе абурукай са бязибуру:

«Сунан алкубра» - аль-Байгъакъидин

виридалайни машгур ктабрикай сад я. И ктаб, са шакни алачиз, гъадисрин твар-ван авай ва менфятлу цлуд квалталдик кутаз жеда. Исламдин алимри и ктабдиз еке къимет гузва. Лугъузвайвал, гъеле аль-Байгъакъидал вичел чан аламаз, твар-ван авай алим Абу Мугъаммад аль-Джувайниди а ктаб жагъурун патал еке такъатар серфна. Гзаф зурба алимри лугъузвайвал, гъадисдин рекъяй и ктабдихъ галаз гекъигиз жедайди хъанач. «АзЗугъду-льКабир». И ктаб халисан фекъивиликайни Аллагъдихъйи ﷻ кичле хъуникай я. Ада Аллагъдин Пайгъамбарди ﷺ, адан женгинин юлдашри, шариатдин алимри, шейхери халисан фекъивиликай лагъанвай гафар гъатнава. Гзаф хийирлу ктаб я, иллаки инсанар дуьньядин девлетлар машгул тир, девирда. «Манакъибу аш-Шафии». И ктаб имам аш-Шафиидин таржумагъалдиз талуькъарнава. И ктабда зурба алимдикай, адан лайихлувилерикай, чирвилерикай, гъахлувиликай малуматар ганва. Мусурманриз, иллаки Шафии мазгъабдал амал ийизвайбуруз, ам клелун чарасуз я. И ктабдал бегъемдиз акъвазна клан жезва, вучиз лагъайтла чи девирда дуьз рекъелай алатнавайбуру адай къилди члуквар къачуз мусурманар чпин диндилай алудиз чалишмиш жезва. Аш-Шафиидин ктабдай са бязи члуквар гъиз, абуруз алим суфизмдиз акси тирди къалуриз кланзава.

Ингъе ал-Байгъакъиди а ктабда гъизва: «Эгер са касди суфийвилиз къил янаватла, чаз ам югъ нисини жедалди къил-къилелай алатнаваз жагъида».

Сад лагъайди, а рекъелай алатнавайбуру аль-Байгъакъиди аш-Шафиидин и гафариз ганвай баянар гъич садрани гъизвач. Имам аш-Шафии аль-Байгъакъидилай гъейри мад низ хъсандиз чизвай? Эгер имам аш-Шафии суфизмдиз акси тиртла, са шакни алачиз, ал-Байгъакъини адаз акси жедай.

Винидихъ гъанвай аш-Шафиидин гафарин гъакъиндай аль-Байгъакъиди вуч лугъузватла ша чун килигин: «За лугъузва хъи, адан (аш-Шафиидин) фикирда, а гафар кхъидайла, суфизм къабулна, анжах адан гъакъикъи макъсадикай хабар авачирбур ава. Абуру кваллахдикай къил къакъудзава ва чпин месэлаяр маса мусурманрин хиве твазва, чпин везифаяр къилиз акъудзавач, чирвилер къачузвач ва дуьз тегъерда ибадатдал машгул жезвач. Ахъгин суфийриз аш-Шафииди ихъгин къимет ганва: «Суфийдикай суфий жедач, эгер ада кагулвал, къадарсуз туьн, гзаф ксун ва чинин клевивал тавуртла». Инал ада ихъгин хесетар квай суфийриз туьгъмет ийизва. Халисан, риклин сидкъидай Аллагъдик ﷻ умуд кутунвай, шариатдал амал ийизвай суфийрикай рахайтла, ада, вичи лугъузвайвал, абурухъ галаз дуствал хуьзвай ва абурукай адаз еке хийир авай».

Эгер гъахъ клан ятла, вучиз а дуьз рекъелай алатнавайбуру аль-Байгъакъидин баянар ва имам аш-Шафииди суфийрихъ галаз дуствал хвейиди тестикъарзавай гафар гъизвач?

Къвед лагъайдини, аль-Байгъакъиди аш-Шафиидин и гафар чал нелай агакънаватла, гъадаз чна фикир гузвач. Бес абуру чеб суфияр тир Абдурагъман ас-Суламидилайни ва аль-Гъакималай атанвачни? Абурукай сад - Абдурагъман ас-Сулами- гъатта суфийрин шейхни тир. Эгер суфияр ахмакъар, нефсер къатибур ва гъа икн мад тиртла, суфияр тир гъа аль-Байгъакъидикай, аль-Гъакимакай, гъакни чеб суфияр яз хъайи Исламдин зурба алимрикай Агълю-суннадин имамар гъикн хъана?

Аль-Байгъакъи пудкъанни цлуд йисалай пара яшаммиш хъана ва гъижрадин 458- йисан Джумада-ль-уля вацран 10-йикъуз и дуьньядила фена. Аль-Байгъакъида ферикъат авунва.

Узайр пайгьамбардикай عليه السلام куьруь суьгьбет

ПАЙГЬАМБАРРИН ТАРИХДАЙ

Саид Афанди АЛЬ-ЧИРКАВИ

Эвел – алатай нумрайра

Дуьньядин са пай тларашна Вавилондиз (Бабил) хкведайла, Бухтанасара Байт аль-Мукьаддасдай есирда кьунвай аялар-есиррик диде-буба яна кьенвай Узайрни квай. Ам Аллагьдин ﷺ патай пай ганвай, алакьунар ва хци акьул-лувал авай, Таврат (Тора) келзавай гада тир. Бухтанасар рекьидалди ам Бабилда амукьнай, ахпа ватандиз хквез хьана. Мумкинвал хьайила, ам ламрал акьахна рекье гьатна. Тигр вацун кьерехдал алай хуьруьн патав акьвазайла, Узайраз а хуьре чан алай кас аваз акунач – гьа кьайда пис харап хьанвай хуьр. Инай ада емишар тлуьна, ципицрикай шире хкудна хьвана, амайдини вичихъ галаз ламраллаз хутахна. «Аллагьди ﷺ ина кьенвай инсанрал чан гьикл хкидатла, харапаяр дуьзар хьийидатла?» - рикляй фикирна Узайра. Аллагь-Тааладин кьудратдихъ шак аваз ада икк фикирначир, акси яз, Адан кьуватдал мягьтел тир.

Лап кутунна ва ял ягьун патал Узайр секиндив кьаткана. И арада Аллагьди ﷺ адан чан вахчуна, амма беден гьа чилел виш йисан кьене аламукьна. Аллагьдин ﷺ кьуватдихъ сергьят авач, гьавилияй гьакьван йисара Ада Узайран беден чан алайди хьиз хвена. Чан алай-буруз Узайр ва адан лам таквадайвал, Халикьди ﷺ абурун вилерал пердеяр вегьена. Виш йисалай Аллагь-Таалади Узайран кьиле руьгь туна ва бедендиз килигун буйругьна. Узайраз ﷺ вичин бедендин са-са паюнал чан хквезвай кьайда вилералди акуна. И арада Жабраил малаик ﷺ атана ва хабар кьуна: «Вун инал алаз гьикьван вахт я?» «Са югь ва я йикьан пай» - ракьиниз вил яна жаваб гана Узайра ﷺ. Ам экьунахъ зугьадилай (зугьа – тахминан сьатдин цуд ва я цусад) кьулухъ кьаткана ахварал феийи тир, амма ахварай нисинилай кьулухъ аватна. «Вун инал виш йисан кьене ксана» - лагьана адаз Жабраила ﷺ ва ламраз килигун буйругьна. Лам ам гьа ктунадай чкадал аламай, емишарни шире цур хьанвачир, налугьуди са сьат вахт тир фенвайди. Икк Аллагь-Таалади Узайраз ﷺ вичин кьудрат кьалурна, инсанрал чан хкидайдан гьакьиндай авай адан инанмишвал генани кьели хьана. Харап хьанвай хуьруьз тамашдайла ада рикле шак аваз акурла, им Аллагьди ﷺ гьикк кьвалч акьалдар хьийидатла лугьуз, фикир авур тушир, амма и аламатдин кар нурдин винел нур хьиз хьана, Узайран ﷺ инанмишвал генани кьели хьхьана.

Виш йисан вилик хьтин гьалда амай Узайр ﷺ ламраллаз вичин ватандиз хтана. Ада вич Узайр ﷺ я лугьуз тистикьарнатлани хуьруьнвийриз ам чир хьхьанач. Ам вичин квал жагьуриз алахьна, ахпа вишни кьад йис хьанвай са кьуьзуь дишегьлидал дуьшуьш хьайила, ада шаклу яз жузуна: «Узайр ﷺ и квале яшамииш хьайи туширни?» Ада жаваб гана: «Эхъ». «Зун Узайр я» - лагьана ада. «Узайр ﷺ амачиз ингье, виш йис кьван я, гьатта ам рикел аламай кас заз акунач», - лагьана кьуьзуь кьарида ва ам гьакьикьатда Узайр ятла чирун патал жузунар ийиз эгечина, ахпа лагьана: «Эгер вун Узайр ятла, Аллагьдивай ﷺ

завилерин экв хгун тлааб. Узайр ﷺ ахьтин инсан тир хьи, адан дуьайриз Халикьди ﷺ жаваб гудай. «Араис» ктабда лугьузвайвал, гьа дишегьлидиз Узайр ﷺ чизвай тир, кьад йисан яшда авайла, ам Узайран ﷺ ашна дишегьли тир. Гьакьикьат Аллагьдиз чиди. Узайра ﷺ дуьа авуна ва адан вилерилай гьилер цугуна. Гьасьтда вилерин ишигь хтана. «Аллагьдин ﷺ ихтиярдалди кьарагь» - буйругьна адаз Узайра ﷺ. Ам кьарагьна ва виклегьдиз кьекьвена. Узайраз ﷺ килигайла дишегьлидиз ам гьасьтда чир хьана, ам Узайр ﷺ тирди шак авачиз тистикьарна. Ахпа дишегьлиди пайгьамбар адан веледар ва хтулар яшамииш жезвай чкадиз тухвана, абуруз муштулух гана. Ада Узайрал ﷺ виш йисалай чан хканвайди ва адан дуьади вилерин ишигь хканвайди виридаз хабар гана. Кьуьзуь кьарида шагьидвал авурла, Узайран ﷺ гада кьарагьна ва бубадин далудиз килигна. Адан юрфан кларабрин арада таза вацраз ухшар тир цулав мат авай. Ам акурла хциз ам вичин буба тирди са шакни алачиз чир хьана. И хабар агакьайла хуьруьн агьалийриз шад хьана, вири Узайран ﷺ патав кватл хьана. Ам абурухъ галаз са кьадар вахтунда амукьна, амма гьикьван вахтунда дуьз амукьнатла, анжах Аллагь-Тааладиз малум я. Гьа вахтунда абуруз Мусадиз ﷺ ракуьрай Тавратдиз табий жезвай. Амма тимил-тимил абурун ягьалмиш жез, гьар сада вич-вичиз кандайвал тухуз эгечина ва Аллагьдиз ﷺ абурукай хьел атана. Таврат Израилан халкьдин рикелай алатнвайди акурла, Узайра ﷺ Аллагь-Тааладивай Адан Калам мад абурун риклера хтун патал тлаабиз, минетар ийиз хьана. Гьа ихьтин дуьаяр авун ада халкьдин арада авай алимризни буйругьна. Регьимлуди Аллагь ﷺ Узайран ﷺ дуьадиз жаваб гана. Са сеферда Халикьдин ﷺ вилик кьил агьузна акьвазна Узайр ﷺ кпунив эгечина. И арада цавай адал нур аватна, ам риклиз гьахьна. Гьасьт-

да Узайран ﷺ рикле Таврат гьатна, адан рикелай алатнавай чкаяр вири рикел хтана. Жуван тайифадикай тир инсанрихъ элкьвена ада виридаз ван кьведайвал Аллагьди ﷺ вичин рикле Таврат тунвайдакай хабар гана. Идалай кьулухъ ада мад Израилан аялриз Халикьдин ﷺ кьанун чириз башламишна. Сифтедай Аллагьдин ﷺ патай атай хьтин михьи Таврат Узайра ﷺ мад раиж ийиз эгечина. Ахпа абурун гьиле кьадим Таврат вугана. Ам вугай кьайдадикай ахьайзавай гьар жуьредин риваятар ава. Садбуру лугьузва хьи, Аллагьди ﷺ цаварал хкаж хьувур табутда (сандухда) аваз Таврат ракуьрна. «Араисда» лугьузвайвал, ата-бубайри чилик кутуна кьевнавай кьадим Таврат са инсанди хкуднай. Амма гьакьикьат Аллагьдиз малум я. Дуьз лагьайтла, абуруз кьадим Таврат гьикк жагьанатлани чаз кьайгьу авач. Израилан рухвайри цийи Ктаб (яни Узайран ﷺ рикел хтайди) ва кьадим Ктаб гекьигна, абуруз гьич тафават жагьанач. Мягьтел хьайи Израилан рухвайри Узайр ﷺ Аллагьдин ﷺ хва я лугьуз тистикьариз эгечина. Анжах вичин хцин рикле Аллагьди ﷺ Таврат тун мумкин я – нетижа хкудна абуру. Узайралай ﷺ тарифар ийидайла, абуру вири сергьятрилай элячина, Аллагьдиз ﷺ цуру сифетар хас авуна. Кьурьанда лугьузвайвал, иудейри Узайр ﷺ кьадардилай гзаф виниз акьудна, гьавилияй абурун ягьалмишни хьана. Аллагьдин ﷺ гьич садавайни дегишариз тежедай Каламди абурун имансузвал дуьздак акьудна. «Кьасида аль-Бурда» лугьудай шиирда лугьузва хьи, кьадардилай гзаф тарифар чи Пайгьамбардиз ﷺ талукь туш. Хашпарайри Исадиз ﷺ авур кардикай куьн яргьа хьухъ. Пайгьамбардилай ﷺ адан лайихлувилелай жезмай кьван тарифар ая, вучиз лагьайтла инсанрин мез лап зайиф я, вири дуьньядин пачагьдилай (Пайгьамбардилай ﷺ) чавай герек кьадар тарифар ийиз жедач. Чна адалай ийизвай тарифар гьуьле

авай са сталдиз тешпигь я. Нагагь вири гьуьлер кьхьинардай рангуниз ва тамара авай вири тарар цакулрин кьелемриз элкьвенайтлани, чавай адан лайихвилез ва винизвилез кьимет гуз жедачир. Аллагь-Таалади Пайгьамбардихъ ﷺ элкьвена икк лугьузва (мана): «Гьакьикьатда, вун виниз тир кьилихдин сагьиб я». Маса аятда лагьанва (мана): «Гьакьикьатда, За вун алемар патал регьим хьиз ракуьрна». Бес инсанрин тарифар, гьикьван абурун алахьайтлани, Аллагь-Таалади авур и тарифрихъ галаз гекьигиз жедали?! Кьуват гьайиф татана зани Аллагьди Вичи тарифар авур Агьмадалай тарифарзава. Цифери рагь кьевайла, ам цава аватла лугьуз зун шаклу жезвач. «Вучиз?» ва «гьикк» лугьудай суалар гудай адет чи ата-бубайрихъ авачир, абурун рехъ зун патал гьакьикьат я. Гьуьжетда гьалиб жез чалишмиш хьун – им Исламдин рехъ туш, зун имамри лугьузвай гафариз табий жезва, имамрин чирвилер кваз такьурбур Сиратл муькьвелай элячиди, лугьудай ихтилатни шак алайди я. Шукур хуй Аллагьдиз ﷺ заз ахьтин кьилих тагай. Бязибур акьван кьели я хьи, гьатта хазва, масабур лап хьуйгуьл я, гьавилияй и патай а патаз майил жезва. Зун лагьайтла, юкьван гьалда жез алахьзава. Гьакьикьат анжах Аллагьдиз ﷺ чизва. Зун «Савад аль-а'замдин» (гзаф пай мусурманрин) цурал акьвазда. За умуд кутагьва хьи, умматдин гзаф паюнихъ галаз хьайитла, зун дуьз рекьел жеда. За ихтибарнавай-бур – тарикьатдин инсанар я, абурун рехьни – за ихтибарнавай рехъ я. Заз куьмек гуз жедай рекьин юлдаширхъ муьгьтеж я, вучиз лагьайтла зун зайиф, муьгьтеж тир, абурун геле аваз физвай инсан я. Гьил Кьачузвай ва Регьимлу Аллагьдивай ﷺ за жув абурун берекатдикайни шафаатдикай магьрум тавун тлаабзава. Вири тлаабунар гьакьикьатда Аллагьдихъ элкьуьрнава, гузвайдини Ам я, амайбур анжах арачир я.

КьатI ама

НАКЪШБАНДИЯ ТІАРИКЪАТДИН СИЛЬСИЯ

БЕРЕКАТЛУ ЧИРВИЛЕРИН ХАЗИНА

Саид Афанди АЛЬ-ЧИРКАВИ

Эвел – алатай нумрайра

Къусай-афандиди ихтилат ийизвай хъи, бес вичи гъаж ийидайла, Меккедиз куъч хъанвай Дагъустандин шейх Яхъя Бегаз суал ганай лугъуз: «Устаз, гила Дагъустан кафиррин гъиле ава. Имам Шамилан виликан къуватни амач. Исятда чаз Исламдин чилел куъч жедай чарасузтал авачни бес?» Ада заз икѳ жаваб гана: «Зи хва, куъч хъун чарасуз туш, гъатта къадагъа я. За Аллагъдал ﷻ къин къазва, за умуд кутагъа, къедлай вири хъсанвилер Дагъустанда жеда лагъана». Шейх Яхъя Бегаз гъикѳ ачух чирвилер авайтѳа, гъакѳ сирдин чирвилерни (загъир ва батѳин) авай. Ам камил шейх тир. И ихтилат къиле феиѳ вахтунда адан 130 йис тир! Дугъриданни, и гафари муъминдин рикѳ шадарзава! Жамал, ви кагъазда мад ихътин суал ава. Дагъустанда авай гъи авардин гафарихъ яб акалайтѳани, ам са шейхдин къилив фенва ва тѳарикъатдин рекъел атанва. Авайвал лагъайтѳа, абур (и шейхер) вуч инсанар ятѳа, абур гъихътин дережада аватѳа чаз хабар авач. Жамал! Гъи амалда хъайитѳани жуважув ахтармишун хъсан къвалах я, икѳ хъайитѳа инсандин рикѳ секин жеда. Иллаки ам ибадат ийидайла хъун лазим я. Амма бязи вахтара, чирвилер аваз ва авачиз авур амалдай, гъа сад хътин суаб къевезва. Месела, заводда пара инсанри къвалахзава. Гъар садаз инженерди са жуъредин детал туъкъуър лугъузва. Рабочийди вичин хиве авай везифа къилиз акъудзава, амма адаз вичи туъкъуърай детал гъина ишлемишзаватѳа чизвач. Гъикъван хъсандиз ада къвалах авуртѳа, гъакъван адаз гъакъини гуда. Гъакъи-сагъвилелди къвалах тамамарзавай инсандиз заводдани гъуърмет ийида. Амма муаллим галачиз гъарма сада вичелай алакъдай къвалах ийиз эгечѳайтѳа нетижада вуч жеда къван, Жамал? Шейхди вуганвай тѳарикъатдин везифа тамамарзавай инсанар, инженерди хиве тур везифа къилиз акъудзавай инсанриз тешпигъ я. Къилди вичиз чидай амалар ийизвай инсан, инженердин куъмек галачиз гъар садавай къилиз акъудиз тежедай амалар авунал машгъул хъанвайдаз ухшар я. Фикир ая, Жамал, гъи кар хъсан я: устазди ганвай везифа тамамарун, ва я ви хиве садани тун тавур къвалах авун? Жамал, эгер чирдай инсан аваз хъайитѳа, нетижа генани камилди жедачни бес? Мегер ихътин къйада гимшидиз къизилдин яд гунин ва я ишигъдиз мад са ишигъ гунин кардиз ухшар тушни? Жамал, исятда чна ийидай ихтилатдиз фикир це. Чиркейда Мухтар Сайфуллаев лугъудай са инсан яшаммиш жезва. Ам хъсан тешкилатчи я ва ада Исламдикай гъамиша хъсан ихтилатар ийизва. Нуруддинов Гъусейнахъ галаз санал ада Чиркейда авай мискъин эцигунин регъбервал ийизвай. Гъакѳни ада Дагъустандин мусурманрин Диндин идарадихъ галаз алакъа хуъзвай. Ада заз ихътин суъгъбет ахъайна: «Артлух хуърай тир Абав Дагъустандин муфтий тир вахтунда зун адахъ галаз гуърушмиш хъанай. Ихтилатдин арадай ада заз лагъана: «Мухтар, зун алим туш, зун водител я». За фикирна хъи, гъакѳ машин гъалзавай, алим тушир инсан муфтийдин къуллугъдал эцигна

жал? Амма са тѳимил вахт алатайла, Абав вичин къуллугъ туна ва гъа и къуллугъдал Кулеѳма хуърай тир Али хъяна. За Алидихъ галаз ихтилат ийидайла, ада лагъана: «Мухтар, зун алим туш, зун харат устѳар я». Гила Мухтара заз гъа и суъгъбет ахъайзава: «Яраб квез алимар авач жал, тахъайтѳа анжах са шоферарни харат устѳарар яни?» За Мухтараз жаваб гана: «Мухтар, зунни чубан тир, заз чидач...» И арада чун къведни хуърена. Жамал, фикир ая, вучиз Абав ва Алигъажиди чеб гъакан шофер ва харат устѳар я лагъана? Вуч себеб хъана абур гъа ихътин гафар лугъуниз? Гъакѳ лугъуз абур мажбур авурди тѳарикъат я! Имамрин гъакъиндай гъуъжетар ийизвай ва мусурманрин арада къал твизвай чпин нефсерин лукѳарин сивай ихътин гафар гъич садрани акъатдач, гъатта хатадайни. Амма за лугъудач хъи, тѳарикъатда авайбур вири Абав ва Алигъажиди хътинбур я. Гъакѳ ятѳани, чна идалай вилик лагъайвал, азарлугъуру чпиз духтурди кхъенвай дарманар ишлемишзавач лугъуз духтурар тахсирлу авун, духтурханаар агалун дуъз туш хъи. Дарман авачир азар сагъардай духтурни авач. Жамал, ахпа вуна лугъузва: «Саид, заз

чизва, халкъдин арада машгъур, ви дережадин инсанрин вилик зи кагъаз цѳай хкахънавай спичкадин къал хъиз гадаруниз лайихлу я». Жамал, ахътин алимарни ава жеда, амма халкъ авур Аллагъдал ﷻ къин хуъй, за жув валай чирвилерал ва амалрал вине ава лагъана гъич фикирзавач. Инсандиз гъикъван гъаф чирвилер ва амалар хъайитѳани, абурук умуд кутадай ихтир авач. Зи дуст, за ви кагъаз къелна, адаз къимет гана ва гъич санизни гадарнач. Жамал, къуй Аллагъ-Таалади чаз халкъдин арада чѳехи алимриз хъиз машгъурвал къазанмишдай мумкинвал тагурай, вучиз лагъайтѳа ихътин машгъурвал агъу я! Къуй Аллагъди ﷻ чун адакай хуърай! Жамал, вунани зун патал гъа ихътин дуъа ая, за лагъайтѳа, вун патал гъамиша дуъа ийизва. Ахпа, Жамал, вуна заз Ободидин «Канзульма'ариф» («Чирвилерин хазина») къелун меслят къалурзава. Адахъ галаз алакъалу ихътин вакъиа хъана. 1970-йисуз Чиркейда ГЭС эцигдайла за къаравулвиле къвалахзавай. Гъа зун хътин са къаравулди маса чкадал зѳ мукъув хъиз къвалахзавай. Ам Амуши хуърунви Мугъаммад тир. Чун мукъвалмукъвал санал жезвай, идалайни гъейри чун къеви дустар

тир. Гъа вухтунда зун диндин чирвилерихъ къекъевезвай. Мугъаммада Ободидиз гъуърмет ийизвай, чун адакай мукъвал-мукъвал рахадай. Иллаки ада Ободидин «Канзульма'ариф» ктабди-кай ахъайдай. Адавай ам заз пишкеш авун тѳалабнай, пишкешда лагъана гаф гайидалай къулухъ, ам гъикъван къвализ хъфиз хтанайтѳани, ктаб вучиз ятѳани гъанач. Ахпа зун къвалахдилай элячѳна, Мугъаммад (къуй Аллагъди ﷻ адан гунагърилай гъил къачурай!) кечмиш хъана ва ададай къулухъ мад зал гъа ктабдикай ахъайдай гъич са касни гъалтнач. Жамал, вуна мад Ободидин гафар гъизва: «Шариатдин вирд тамамара ва Пайгъамбардин ﷺ суннадиз табиѳ хуъхъ». Рикѳин сидкъидай лагъайтѳа, и гафарин гъакъиндай шак арадал къевезва, гъикѳ хъи Ободиди Меккедай ракъу-рай кагъазда кхъенвай гафар: «...квез тѳарикъат чирдай инсан жагъун тавуртѳа, за лагъай гафариз табиѳ хуъхъ!» ибуруз акси я. Идакай заз гъа кагъаз къелай инсанди вичи ахъайна. Ада лагъана хъи, и гафар «Канзульма'ариф» ктабда ава ва вич таб ийидай инсанрикай туш, гъавилиѳ ихтибар гъайитѳа жеда.

Жамал, са шейинин гъавурда акъукъ: гъатта Ободиди шариатдин вирд тамарун буйругънаватѳани, и буйругъда дерин мана ава. Аллагъдиз ﷻ мукъва хъанвайбуруз чкадихъ, инсанрихъ ва вахтунихъ галаз къадай гафар лугъудай адет ава. Масакѳа хъун мумкин туш, вучиз лагъайтѳа Ободиди гъич садрани тѳарикъат инкар ийидач ва я адал хъен вегъезвай са гаф лугъудач. Эгер адан гафарин мана гъа им ятѳа, ада вичин устазрин Абдуррагъман Сугъуридин, Жамалуддин Къумухидин, Мугъаммад Ярагъидин ва масабурун рехъ тапан, гъич хийир авачирди яз гъисабунихъ эвер гудай. Ада, вагъабитри хъиз, абур табиѳ жемир лугъудай. Амма ада икѳ авунач. Идаз фикир це, Жамал. Фикир гуниз лайихлу тир мад са ара ава. Месела, къуд мазгъабдин имамрин тѳварар устазрин тѳварарихъ галаз къазвач, яни тѳарикъатдин цѳиргъина абур авач. Имам Абу Гъанифдин: «Эгер эхиримжи къве йисан къене тѳарикъат къабул тавунайтѳа, зун гъелек жедай» гафар ам вич тѳарикъатдин устаз я лагъай чѳал туш. И гафаралди ада вичикай усдаздивай вирд къачунвай муърид хъайиди тѳестикъарзава. Фикир ая, Жамал, и къвалах авурла имам Абу Гъанифадихъ

са гъихътин ятѳани нукъсан хъанани: чирвилер тѳимил хъанани, къилих чѳур хъанани? Ваъ, стха, хъанач, гъа икѳ устазар тушир алимрин важиблвални гъич садани тѳимиларзавач. Жамал, чна Дагъустандин алимрин чирвилериз туъгъмет тѳийизвайдан гъавурда вун къванни акъадатѳа лагъана умуд кваз за и ихтилат авурди я, вучиз лагъайтѳа гъа икѳ фикрзавай инсанар ава. Жамал, вуна кагъазда къарагъарай месэлайрин гъакъиндай авур чи ихтилат гила акъалтѳарайтѳа жеда. Ваз салам гузвай ва ви дуъадик умуд кутагъай Чиркейдай тир Саид. Дагъустанда Пайгъамбардилай ﷺ къевезвай мад са гъакъикъи тѳарикъатдин – Шазалия тѳарикъатдин хел ава. Сайфуллагъ-къадидин девирдалди и тѳарикъат Дагъустанда машгъур тушир. И тѳарикъат раиж ийидай ихтир ада Гъасан-афандидив вугана ва Гъасан-афандиди Шазалия тѳарикъат раиж ийиз эгечѳна. Накъшбандия рекъий Сайфуллагъ-къадидин сад лагъай устаз Челябинский областда яшаммиш жезвай Магъмуд-афандидин терѳедаррикай сад Мугъаммад Закир Чистави тир. Ам рагъметдиз феидалай къулухъ Сайфуллагъ-къади Уфадиз фена. Ина ам Зайнуллагъ Шарифи лугъудай устаздихъ галаз гуърушмиш хъана. Уфадиз Сайфуллагъ-къади Шарифиди гайи руъгъдин эвер гуниз жаваб гун патал атанай. Гъа икѳ Зайнуллагъ Шарифидин тербиядик кваз Сайфуллагъ-къади камил дережадиз акъатна ва Дагъустандиз хтана. Ахпа Шазалия тѳарикъат къачун патал ам Шазалия рекъин маъзун (маъзун – кар давам ийизвайди) Мугъаммад Салигъахъ галаз таниш хъана ва адавай тѳарикъат къабулна. Ахпа Мугъаммад Салигъа Шазалия тѳарикъат инсанриз чирдайвал ихтир Сайфуллагъ-къадиди гана. Сайфуллагъ-къадидиз тербия гайи Зайнуллагъ Шарифидин устаз Агъмад Камашхани тир. Адал силсила Халид Багъадидалилай атана, Халидални вичин нубатда Агъмад Тараблсидилай агакъна. Зайнуллагъан силсилади-кай рахъайтѳа, ам адал Накъшбандия тѳарикъатдин хиле 25чкъадал алай Мугъаммад Ма'сумалай агакънава. Мугъаммад Ма'сумални вичин нубатда ам Агъмад Маккидилай атанва. Гъасан-афандидин Накъшбандия тѳарикъатдин сад лагъай устаз Асаб хуърай тир Абдуррагъман-гъажи хъана, ада Гъасан-афандидиз тѳарикъатдиз эвер гудай изинни (ихтир) гана. Абдуррагъман-гъажи гъаждай хтанач. Ам Жидда шегъерда рагъметдиз фена ва гъана кучудни авуна. Адалай къулухъ Гъасан-афандидин устаз Шу'айб-афанди Багини хъана. Абдуррагъман-гъажи рагъметдиз фин себеб яз Гъасан-афанди агакъ тавур хафи ва ахфа лугъудай дережаар адаз Шу'айб-афандиди чирна. Шу'айб-афандиди адаз инсанди дуъз рекъел гъидай (иршад) ихтирни гана. Ахпа, Шу'айб-афанди рагъметдиз феидалай къулухъ, Гъасан-афанди Сайфуллагъ-къадидин тербиядик экечѳна ва ада Гъасан-афандидикай вичин рехъ давамардайдиди авуна. Адаз Накъшбандия, Шазалия ва Къадирия тѳарикъатар раиж ийидай ихтир гана. Зи стхара, гила квез ақуна хъи, Абдуррагъман Сугъуридилай ва Ободидилай атанвай цѳиргъ (силсила) алай вахтунда амач.

Къатѳа ама

Суалриз жавабар гайибур:

Дагӱстандин Исламдин университетдин выпускник Мугӱаммад-Амин Мугӱаммадрасулов ва хизандизни аялриз куьмек гузвай Центрдin психолог-консультант Мурзаев Алиасгӱаб Анатольевич я.

За фикирзавайвал, заз запабар авунва . . . .

ISLAM.RU САЙТДА ИХТИБАРДИН ЛИНИЯ – ON-LINE АХЪАЙНАВА.

Заз куьмек гун тӱлалабзава. За сакӱе вацра кӱлар ийизва, ахпа абур гадарзава, ахпа мад абур хъийизва... Заз жуваз-жув даклан жез башламишзава. Заз чизва, кӱиникъ чарасуз я, зунни рекьиди, сурун азабрикайни за фикирзава, гӱакӱ ятӱани за капӱ авун акъвазарзава. Капӱ гадарайла, за ички хъвазни башламишзава, ахпа мад гӱайиф чӱгвазва ва капӱ авун давамарзава. За вуч ийида? Зун закай куьцӱенва. Кӱилиз гӱар жуьре фикирар кӱвезва. Заз пис жезва, заз жуваз-жув гӱикӱ кӱутармишдатӱа чизвач. Гӱамиша за фикирзава – белки зун дуьз рекъелай алатнаватӱа? Вири уьмуьр гӱа икӱ фена Жегӱеннемдин цӱу куда жал?

Виликӱдай за кӱвалахни ийизвай, захъ вири авай, вири бес жезвай. Гила лагӱайтӱа, зи кӱвалахар сакӱани дуьз физвач, гӱатта заз гӱич кӱвалахизни кӱамач. Икӱ давам жез кӱе йис я – гагъ акъвазарзава, гагъ мад башламиш хъийизва. Кӱилиз ихътин са фикирни кӱвезва – белки садан патав фена зи паталай жинерар бедендай акъуддай са дуьа кӱелиз тан. За маса шегӱерда кӱвалахзавай, зун еке кӱуллугӱдални алай. Лугъуза хъи, гӱа чкадин инсанри зун запабра тун мумкин я. Ана авай инсанриз закай хъел авай. Зи кӱвалах ахъгинди тир хъи, абурувай заз зарар гуз жезвачир. Зун а кӱвалахдилай экъечӱайла, вири башламиш хъана. За вуч авун лазим я? Заз куьмек гун тӱлалабзава, кӱе йис я зун и азабдик кваз.

Алимдин жаваб:

Куь крар туькӱуьн тавун жинерривай яни, тушни чир хъун патал гӱа и хилий пешекардин патав фин лазим жеда. Фалчийринни суьгӱуьрчийрин патав садрани физ тахъуй, вучиз

лагӱайтӱа, Пайгӱамбардин   гӱадисди тесдикъарзавайвал, и кар лап чӱехи гунагӱрикай сад я! Бажагӱат Куьн запабра тунва. Аквадайвал, себеп маса карда ава. Амни, хъсан кӱвалах гӱилий акъатна лугъуз, Куьн руьгӱдай аватун я. Чна фикирзавайвал, психологикай кӱез гӱаф куьмек хъун мумкин я.

Мусурман психологдин меслят:

Гӱелбетда, Кӱез ва Куь крариз пис патахъай тагъсир авунин мураддалди запабар авун мумкин тирди фикирдай акъудна кланда. Ихътин месӱалар гӱялун чи пешедиз хас туш. Гӱаниз килигна, и месӱла инсандин психологиядихъ галаз алакӱалу хъун мумкин тирдал чна Куь фикир желбзава. Мадни и месӱла алимдихъ галаз гуьруьш хъана гӱялун за Кӱез кӱевелай меслят кӱалурзава. И карди Кӱез куьмек гуда. Куь месӱладин психологиядихъ галаз алакӱалу аспектикай рахан. Кар алай

вахтунда жуван уьмуьрдин гӱакӱикъи гӱалдиз Куьн вич гӱикӱ килигзаватӱа, гӱана ава. Эгер илимдин терминрикай менфят кӱачуна рахайтӱа, психологрия и дуьшуьшда «фрустрация» лугъудай термин ишлемишзава. Им вичин вилик эцигнавай мурад кӱилиз акъат тавурла, инсан гӱатзавай адан психикадихъ галаз алакӱалу гӱал я. Им са кардикай Куь рикӱ хуниз гӱа Куь беденди гузвай жаваб я. Гӱа са вахтундани, фрустрация арадал гӱизвай себеп гӱакӱикъибур тахъун мумкин я. Жув-жуваз килигна, жуваз гузвай кӱимет дегешарна кланда. Гӱвечӱидини хъурай, анжах жуван вилик кӱилиз акъудиз алакӱдай са мурад эциг. Маса гафаралди лагӱайтӱа, гӱасятда виш йис хъанвай кӱавах атӱуз чалишмиш жемир, вад йисан акация атӱутӱ. Гӱвечӱи агалкӱунрин куьмекдалди кӱевай жува-жуваз гуьрмет авун гӱа виликан дережадиз хкиз жеда. Кӱетӱен фикир жува-жуваз це. Мумкин я, Куьне са гӱихътин ятӱани хъсанвал

ва я негӱа гуьзлемишиз хъана. Амма мурад кӱилиз акъат тавуни Куьн гӱа и кардин кӱурбанд авуна. И кардин гӱакӱиндайни Куьне Куь виликан кӱвалахдикай лугъуни шагидвалзава. Адет яз, инсанди, са кӱуллугъ квахъайла, вични неинки еке кӱазанжияр гӱизвай, гӱакӱ маса инсанри гуьрмет авун себеп тир кӱуллугъ, ам чӱуру гӱиссерин есирда гӱатзава. Белки за исятда вуч лугъудатӱа Кӱез бегенмиш тахъунни мумкин я, амма им Куь хийир патал я. Вилер ачухна килиг - Кӱвехъ вуч хъанатӱа, Куь кӱвалах Куьн патал вуч затӱ тиртӱа, ам квахъайла Куь гӱилий вуч акъатнатӱа, куьн кӱвалахдилай экъечӱунин халисан себеп гӱибур тиртӱа. Гӱаф дуьшуьшар ава – са бязи инсанрин, чӱехи кӱуллугӱар квахъайла, кӱил-кӱилелай алатзава, эгер авайдалай агъуз кӱуллугӱдал акъваз хъувуртӱа, абуруз инсанри чпел тӱуб туькӱуьриз кӱалурзавайди хъизни жезва. Гӱаниз килигна гӱафбуру ахътин кӱуллугӱрикай кӱилни кӱакӱудзава. Чна Куь дуьшуьшдани гӱа икӱ хъана лагӱана тесдикъарзавач. Амма эгер гӱа икӱ ятӱа, Куьн Куь уьмуьрдин рекъиз, мурад-метлебдиз цӱийи кӱилелай килиг хъувун лазим кӱеveda. Са гафуналди, кӱвалахди инсан ваъ, инсанди кӱвалах я арадал гӱизвайди. Куьне ички хъуникай рахайтӱа – им Куьн арадал атай месӱалар гӱялна кландай чкадал абурукай катзава, жува-жув алцурарзава лагӱай чӱал я. Жува-жув гӱелек ийимир. Кӱвалах квахъна лугъуз дерт-гӱам чӱугвадалди, Куьне са маса хъсан кӱвалах жагӱура. Вири Куь гӱиле ава. Кӱилинди – чӱуру фикирар акъвазарна кӱвалахдив эгечӱун я. Куьне тапан мураддалди амал ийизва. Сифте чкадал масабурун ихтилатар ваъ, жуван хизандин, муьва-кӱилийрин гӱакӱиндай кӱайгӱударвал эциг. Гӱич садрани руьгӱдай аватун герек кӱвезвач, ам вири пис крарин себе хъун мумкин я.

Кӱе вагӱабитри ийизвай амалриз жигӱад лугъуз жедали?

ШАРИАТДИН МЕСӱЛАЙРА ВАГӱАБИТРИН ЯГӱАЛМИШВАЛ

Эвел – алатай нумрайра

Кӱурамугӱаммад-гӱажии Рамазанов

Кӱуръанда авай аятдиз баян гудаайла, Усман-асгӱабди, Ибн Аббаса, Саид ибн Жубайра ва Мужагӱида (чпелай Аллагъ рази хъуй) лугъудай: «Аллагӱди   рекъин гӱарам авунвай инсан яна кӱейитӱа ва я адан иви гӱалалрайтӱа, ам кӱейиди ва я иви гӱалал авурди вири инсаният кӱейи касдиз тешпигъ жеда. Са инсандин (Аллагӱди вич рекъин гӱарам авунвай) чан кӱутармишай касни вири инсаниятдин чанар кӱатармишайдаз тешпигъ я» («Тафсир Ибн Касир», 1-том, 509-чин). Гӱакӱикъи гӱадисда лагӱанва: «Са мусурман яна кӱинилай Аллагӱдин   вилик дуьнья михъиз терг авун регъят я» (Муслим, Тирмизи, Насаи). Кӱейд авун лазим я хъи, гӱикӱ мусурманар яна рекъин гӱарам ятӱа, гӱакӱни мусурманрихъ галаз ислягӱдиз яшамис жезвай кафирарни рекъин гӱарам я. Мусурманрихъ галаз ислягӱвилелди яшамис жезвай кафир яна кӱейи касдиз Женнетдин гӱич ни кӱеveda,

лугъудай Пайгӱамбардин   гӱадис ава.

Гила куьне вагӱабитри чпин «жигӱаддалди» кӱейи ва хъиткӱинарай кӱван агъзурралди инсанрикай фикир ая, абуру рикӱера кичӱ тунвай, чпин кӱвалер гадарна маса чкайриз куьч хъун мажбур хъайи инсанрикай, вагӱабитри чукӱурай хуьрерикай, хайи чилер туна куьч хъун мажбур хъайи мусурман дишегӱлийрикайни аялрикай фикир я. Гӱи Исламди, гӱи шариатди кӱвачел заланзавай дишегӱлийрал, аялрал, азарлубурал, гӱалдай фенвай куьзуьбурал гӱужумдай ихтияр гузва, Аллагъ   абурун гӱакӱиндай лап регӱимлу я, гӱатта абур мусурманар туштӱани ни ихтияр гана?! Бес дяведиз кӱушунар рекъе гӱадайла Пайгӱамбарди   куьзуьбурал, дишегӱлийрик, аялрик, килисайра авай кешишрик, ислягӱвилеин зегӱметдал машгӱул инсанрик хкӱун, тарар атӱун кӱадагӱа ийизвачирни?! Мусурманрин гӱиле есирда гӱаттай бутперсрихъ галазни Пайгӱамбарди   регӱимлу хъун буйругӱнай. Пайгӱамбардин   асгӱабри чеб тӱуьнихъ муьгӱтеж тиртӱани есирда гӱатнавайбуруз тӱуьн гузвай. Пак Кӱуръанда абурун и амалдилай тариф ийизвай

аятни ава (Кӱуръан, «аль-Инсан» сурадин 8-аят) («Мухтасару тафсир Ибн Касир» 3-том, 76-чин). Гӱа икӱ, Исламди гӱатта дяведин вахтунда регӱимлу хъуниз эверзава. Вагӱабитри лагӱайтӱа, инсанар рекъизва, хъиткӱинарзава, абуруз кичӱерар гузва... Табиин Мужагӱида, вичелай Аллагъ рази хъуй, лагӱана: «Аллагъ-Таалади Жегӱеннемдин агӱалийрал хъутур ракӱурда ва абуру чпин беденрал алай як кӱевидаказ чухвада, гӱатта кӱларабрал агакӱдалди. Абурувай хабар кӱада: «Куьн азабдик квани?» «Эхъ», - жаваб гуда абуру. Абуруз лугъуда: «И азаб куьне дуьньяда авайла мусурманриз азият гуналди кӱазанмишна» («Итгӱаф» 7-том, 172-чин). Мусурманриз гӱакӱван гӱаф зарар ва бедбахтвилер ганвай вагӱабитриз Аллагъ-Таалади Кӱияматдин юкӱуз яраб гӱихътин хъутур ракӱурдатӱа?! Кӱалмакӱал твазвай инсанри гӱадисра лянетдик кутунва. Пак Кӱуръанда лагӱанва (мана): «Иман гӱанвай итимризни дишегӱлийриз азият гӱайи ва туба тавур инсанриз Жегӱеннемда лап пис азаб гӱазурнава, абуруз цӱалди азаб гуда» (Кӱуръан. «аль-Буруж» сурадин 10-аят).

Женнет гьикі къазанмишда?

Гъуъл нарази яз хъайитла, дишегълидин вири хъсан ківалахар, гъатта ада йикъар сивер хуъз ва йифер ибадатар ийиз акъудайтлани гъавая фида.

Эгер куь зегъметар бада фена клан туштла, нубатсуз рахунралди ва гъуъжетралди итимриз азиат гумир, куь пакварилай фидай паяр абурун гъиле вугумир. Дишегълидин авамвилелай залум къуват авач. Абурун амалдарвилайкай, дишегълийри инсанрин арада къал твазвай ва чилин винел гунагъар чуклурзавай къайдадикай гъатта пак Къуръанда лагъанва. Абурун амалар чпи-чпиз атлузвай фурариз ухшар я. И дуънья туклуърунин карда абур жинеррилай вилик акатна, цийи адетарни яратмишунин кардани абурухъ еке алакунар ава. Карвансара дуъньядин гъаларихъ калтугун абуруз руьгъдин михъивал къазанмишунилай хш акун, гамарни абуруз анжах маса уьлквейринбур кланда. Дишегълидин нефс къизилдивайни гимидивай тух жедач. Эгер тум-къил авачиз вири шейэр гайитлани, адан сивай чугъсагъулдин гаф гъич акъатдач. Къатламиш жезвач абурувай са жуьре туклуърай ківале яшамиш хъун, ам дараматдиз элкъуъра лугъуз абуру чпин гъуълерив герек авачир фикирар-фагъумар ийиз тазва. Гъакъикъатда хажалат члугуниз лайихлу шей гъим ятла, абуруз чизвач ва чизвайбурухъни яб акалзавач. За лугъузвач хъи, бес вири дишегълийр сад я, ваъ, чахъ Женнет къазанмишиз чидайбурни ава. Абур аялар хуънуьн кардал машгъул я, ам ківалин иесийрин хиве твазвач, вучиз лагъайтла абурун гъуълер ківале мугъманар хъиз жезва. Дишегъли ківалин берекатдин шарті я. Эгер ам хъсанди хъайитла, аялар гъахъсузбур хъун мумкин туш. Эгер тлуън михъивилин къайдаяр хвена гъазурнаватла, а ризкъи дадмишайдан рикле нур куькуьда. Гъар са месъла вирида санал гъялзава, гъаф къадар дишегълийр савадсузар хъуниз килигна, абуру савадсузилин дарман ишлемишна – чирвилер къачуна кланда. Къуй сад Аллагъди ﷻ дишегълийриз акъул гурай, акъуллувилихъ абуру гъерекатрай. Эгер инсанри арадал гъанвай адетриз дишегълийри сергъатар эцигна, чеб Сад Аллагъдин ﷻ буйругъар къилиз акъудиз ва и кардиз масадбурузни эвер гуз хъанайтла, виридал куьтягъ тежер берекатдин марф къвадай.

Гъуърметлу шейх Саид-афанди аль-Чиркави.

«Салам, гъелелиг ва яшамшрай гъижаб?!»

Гатфар алуькнава ва шегъеррин куьчейра чеб ківена къекъвезвай дишегълийра вил акъазва. Хъуьтлуън вахтунда абуру чпел фикир са акъван желбни ийизвачир. Мусурман дишегълийриз, масабурун фикир желбдалди, чпизни гъа икі къулай тир. Муькуь патахъай, гъа и хъуьтлуън вахтунда гъаф мусурман дишегълийр чпел гъижаб алуькунин къарардал къвезва. Вучиз лагъайтла, и кар гъа хъуьтлуъз авун регъят акъваззава. Хъуьтлуъз къилел шапка алуькнава, ахпа ам ягълухдал эвез ийизва, гуьгъуьнай, гатфар алуькнава, ам хтлун тавун регъят жезва. Ингъе мад гатфарин ракъини нур гузва ва гъар са мусурман дишегълидиз лугъуз кланзава: «Салам, гъижаб!»

Макъала:
Лейла Бахадори

Заз, гатфарихъ виридалайни фад акъатдай цуьквери хъиз, гъижаб алуькнавалди чпин къене патан гуьрчегвал къалурзавай вахар тебрик ийиз кланзава. Винел патаз килигна веревирдер ийидай кас пашман жеда. Гъикі гъа и уьмуьрда, гъаки эхиратдани. Мисал яз, шкалатдин реклама гузвайбуру ам кутавай чар къалурзава, а чарчин гуьрчегвилайкай лугъуз, адан тарифар ийизва. Амма къене авайди вуч ятла, садазни чизвач. Бес чарчик къвайди тлуън изшлемишиз тежедайди хъайитла, ахпа вучда?! Гъа икі дишегълийрни. Куь клани руш гъа и тлуъниз лайихсуз шкалат хътинди хъайитла, къайгъу авач. Халисан бахтсузвал а дуьшуьшда жеда, эгер вуна Женнетдикай хиялар ийизва, а ви кланида лагъайтла, куьн къведни Жегъеннемдиз гъизва. Ингъе, кланзни-такланз Пайгъамбардин ﷺ гъадак рикел хкъезва: «За жувалдай куьлухъ дишегълидидай гъейри зурба къал тунвач» (Бухари, № 5096; Муслим, № 2740).

Гъижаб алуькнава, чал гъихътин четинвилер гъалтзава?

«Гъижаб алаз къекъвез кичле тушни?» - хабар къазва чавай. Эхиримжи вахтара и суалдиз за ихътин жаваб гузва: «Ам алачиз къекъвез кичле я». Дугъриданни, къилел алаз къекъвезвай дишегълиди чун яшамш жезвай светский обществодин къанунрал наразивал къалурзава. Амма аврат ахъа авуна къекъвезвай дишегъли Аллагъ-Тааладин къанунриз акси экъечизава. Инсанривай чаз вуч ийиз жеда? Абуру вуч авуртлани, вуч лагъайтлани – ибур вири чун яшамш жезвай са уьмуьрдин къене жеда. Анжах эхиратда чаз Аллагъ-Таалади гъамисалугъ жаза гун мумкин я. Вуна жуван уьмуьр (яшамш жез са шумуд цуд йис ама) ва эхират (миллиардралди йисар) гекъига. Ахпа вун гъавурда гъатта – бедбахтвал – им вун куьчеда гъижаб алачиз къекъуьн я.

«Чими тушни?»

«Чими тушни?» - цуд йисуз гъа са суал. Эхиримжи вахтара за хабар къазва: «Къез чими тушни?». Къецел 30 градусдин чимивал авайла виридаз зегъем я. Анжах зи рикел аламач фадлай – гъижаб алачирла заз пара чими тирни я тахъайтла ам алуькнавалди.

Зал гатуз чими туш лугъудай са касни гъалтнач. Амма гатун зегъемвилайкай чпин бедендин паяр квецилар авуналди къутармиш жезвайбуру чпиз са рахунни алачиз Жегъеннемдин гъамисалугъ цдай къазанмишзава. «Жуван бедендин паяр чуьнуьхна – гила гъуьлуз садани тухудачни?» Дуьз лагъайтла, заз а ягълух къилел алуькнавалди суфат эйбежер хъайи са дишегълини акунач. Гъич садни цуд йисан къене. Саки вири, гъуьлуз фена, секинни хъанва. Гъафбур бахтлуни я, гуьрчег веледарни хъана абуруз тербия гузва. Гъа са вахтунда диндин истемисунрал амал тийизвай зи са бязи дустари итим ЗАГС-диз «ялдай» методикаяр авай литература чирзава. Ахпа, эвленмиш хъайила, ам вичин патав яргъалди амуькун патал жуьребе-жуьре фендер къурмишзава, ахпани, чара жедайла, четинвилериз дурум гъикі гуда лугъуз – гъадак рикел фикирзава. Гъа икі, са шумуд сеферда, вич гуьрчегзамай къван, арабир жув жегъил амуькун патал алай аямдин хирургиядин такъатрикайни менфят къачуз. Нивай мад ва вуч хълагъиз жеда?

Ківалахдила алуькнава?

«Ківалахдила алуькнава?» Анжах чахъ вуч аватлани Аллагъ-Таалади ганвачни чаз мегер? Ада чаз гун тавунвайдалай са зерре къванни гъаф ризкъ чавай къачуз жедали? Аллагъ-Тааладин къисмет авачиз са карни хъун мумкин яни? Адан къанун – чи къилел алай ягълух, Адан Адалатлувал – члалаз килиг тийизвайбур жазаламишун. Эгер Аллагъ чи патал алатла – чаз квекай кичле жеда? Эгер Ам ажугълу ятла – мад идалай бахтсузвал вуч ава? Муаллимди къимет эцигдачни? Начальникди хъсан ківалахдал эцигдачни? Яшамш жедай такъатар амачиз амуькдани? Диплом гудачни? Вири и крар куь къилел ягълух алуьк тавуртлани атун мумкин я, эгер Аллагъ-Тааладиз клан хъайитла, эгер Адаз клан тахъайтла – ваъ. Таваккулъ – им виридалайни хъсан шей я. Къилинди, ви къисмет гъадав гъайдан гъавурда гъатна кланда. Гъакъикъатдани, гъижаб алуькун четин кар хъиз акъазва. И кардин къене чун шайтанди рекелай алуькнава. И кар авурбуру лугъузвайвал, гъижаб вич алуькун ваъ, а къарар къабулун абуру патал четин месъладиз элкъвена. Са мисал. Зи дустари вад метр алай къантлардилай вацлуз хкадарзава. Зани и кар завайни жеда лагъана малумарна.

Идалай куьлухъ и къарар куьлухъ члугун гъич мумкин карни тушир. Зун яхцлур декъикъадин къене акъизвай ракъиниз килигиз акъвазна, дуьяр авуна, са шумуд сеферда рагунин къерехдал физ хтана, жува-жуваз вахтар эцигиз, цлудал къван гъисабунар ийиз. Са гафуналди – гъич садрани тахъай хътин кичі арадал атана. Эхирни – ингъе, гъвечи камвуна виния агъадиз лув гузва, риклени шадвал гъатнава. Зи бахтлувилин тум-къил авач. Им зи гъалибвал я. За и кар авуна. Ахпа яргъалди къарар къабулна лугъуз жув-жувал хъуьрез хъана. Идалай куьлухъни за са шумуд сеферда хкадарна, анжах виридалайни четинбур а яхцлур декъикъа хъайидан зун гъавурда гъатна. Зи играмибур! Гъижабни гъаки я. Заз квехъ и карда гъалибвал хъана кланзава. Къевай и кар къилиз акъудиз жеда.

Гъелелиг, гъижаб?

Къилел гъижаб алуькнава вичин винел патан акунралди Ислам вилик тухун – им виридалайни зурба гъалибвал я. Гъа са вахтунда, гъайиф хъи, гатфариз, акси яз, гъафбуру чин гъижабар хтлунзава. Ваз акъазва хъи, ви мусурман тир дустуни, сифтегъан рактар акъатнамазди, гъижабдиз «гъелелиг» лугъузва, ам хтлунна гадарзава. Адан и карди зи риклиз тларвал гузва. Вири башламиш гъикі хъанай бес: хъуьтлуъз сифтени-сифте бармак алуькнава. Къуй а бармак Исламдин адетдин къилел алуькнавалди заті тахъурай, къилинди – аврат ківун я. Ахпа, чимивилер алуькнава, шайтандиз адан зайиф чкайрикай хабар жезва. Ада дишегъли а хъуьтлуъз алуькнавай бармак къезил ягълухдалди эвез авунин фикирдал гъизва. Ахпа, гъаваяр чими хъунивай, гъамни мадни къезил ягълухдалди (косынка, бандана) эвезна кланзавайди рикле твазва. Гъакъикъатда, им вичин нефсидал гъалибвал къазанмишайдалай гуьгъуьниз куьлухъ кам къачун лагъай гаф я. Са бязи хъуьтлуъз ківенавай вахар, гатфар алуькнамазди, гъикі ачух жезватла акун – им рикі тлардай ківалах я. Гъа са вахтунда, зулуз ачухна къекъвей вахар гатфар атайла, гъижабар алаз акъава. Са гафуналди – «Салам ва гъелелиг, гъижаб?!» Зи гъуърметлугъу, куь гъалибвилериз къимет це, абуру куьн къутармишунин рехъ я. Парчадин са клус – ада куьн неинки рукадикайни къарадикай, гъакини Жегъеннемдин цлукай хуьзва. Са камни куьлухъ къачумир. Яшамшрай гъижаб!

Суфийрин суьгьбетар

Вири квалахра Аллагъдик ﷺ умуд кутун

Са пачагъдихъ везир хъана. Вири крара пачагъди адавай меслят тлалабзавай ва адан члалаз килигзавай, вучиз лагъайтла пачагъ са шумуд сеферда адан акъуллувилини шагъид хъанвай. Везирди лагъайтла, гъамиша Аллагъдик ﷺ умуд кутавай ва икI лугъузвай: «Къуй Аллагъди ﷺ ам хъсан патахъ элкъуьррай».

Са сеферда пачагъ вичин везир галаз рекъе гъатна, чуьлда авай къуьл ягъун патал. Мукъаятсузвилини нетижада пачагъди дергесдал вичин туплал хер авуна. Адай гъарай акъатна, пис хъел атана.

Амма вири крара Аллагъдин ﷺ гъикмет авайдахъ инанмиш тир везирди явашдиз лагъана: «Хъел къемиш, я пачагъ, къуй Аллагъди ﷺ ам вун патал хъсанвилихъ элкъуьррай». «Вун гъихътин хъсанвиликай рахазва?! Атланвай тлуб зун патал хъсан кар гъикI хъурай?!» - гъарайна пачагъди, генани гзаф хъел атана. Пачагъдини вичин гъилибанриз везир дустагъдиз гадарун ва адаз анжах недай са къас фуни хъвадай яд гун буйругъна.

И вакъиадилай къулухъ са шумуд югъ алатна, пачагъдини гъуьрчез фин къетна ва гъилибанрихъ галаз гъуьрч ягъиз фена. Гъуьрч ийидай члавуз пачагъ ва адахъ галай инсанар сад-садахъай

къакъатна. Гъайвандин гуьгъуьниз феи пачагъ, садлагъана вичиз таниш тушир, инсандин як незвай вагъши-инсанрал дуьшуьш хъана. Абуру пачагъ юкьва туна, сад-садаз килигна лагъана: «Килиг садра адаз: багъа ва михъи парталар ала, - и чилерин регъбер чалай рази жеда. И арада пачагъди гъарайна: «Гъихътин регъбер?! И чилерин иеси зун я! Зун и чкадин пачагъ я!» Амма вагъши инсанри ам кутунна чпин пачагъдин къилив тухвана. Вагъши-инсанрин пачагъ адаз хъсандаказ килигна. Туплал хер алаз акурла адай гъарай акъатна: «Вучиз куьне аз нукъсан квай гъуьрч гъана?!» Га икI, хер алай тлуб себеб хъана пачагъ азад авуна.

Гъич къулухъ вил ягъ тавуна катна пачагъ, гъатта вичин квалив агакъдалди. Аниз агакънамазди ам эвел вичи дустагъда ацукъарнавай везирдин къилив фена ва лагъана: «Эй зи везир, вири гъа вуна лагъайвал хъана: зи туплал алай хер, зун патал хъсан патахъ элкъвена», - лагъана, пачагъди вичин къилел атай вири крар везирдиз ахъайна. Вичи ам гзаф вахтунда дустагъда туна лугъуз, пачагъди везирдивай багъишламишун тлалабна. Везирди пачагъдиз жаваб гана: «Эй пачагъ, багъишламиш тлалабмир, зи дустагъда хъайи вахт, азни хъсан патахъ элкъвена». «Эй везир, гъихътин

хъсанвиликай рахазва?» - мягътел хъана пачагъ. «Нагагъ вуна зун дустагъда туначиртла, зунни вахъ галаз гъуьрчез фидай. Чун гъамиша санал хъуниз килигна, вагъши-инсанри къведни къадай. Ви туплал хер алаз акурла, абуруз вун герек хъанач, зал лагъайтла гъич са херни алач, гъавилай абуру зун недай», - жаваб гана везирди ва хъуьрена. Аллагъди ﷺ Вичин играми Пайгъамбардиз ﷺ лагъана: «Эгер дуьнья халкъайдалай къулухъ ва Къияматдин югъ алуькъдалди, хъайи къван вири инсанар ва жинерар кватI хъана, абурукай гъар сада Завай тлалабнайтла, ва За абуру тлалабай къван шейэр вири ганайтла, Зи са шейни тлимил жедачир, са рапунин кIвенкIвел алай яд къачIуртла, гъикI гъуьлевай яд тлимил жедачтла. Идакай менфят хкатзава: жезвай вири кIвалахар - хъсанбур ва писбур, девлетлувал ва кесибвал, сагъламвал ва начагъвал - вири Аллагъдин ﷺ патай я. Дуьньядин вири девлетар чаз анжах са тлимил вахтунда ишлемишдайвал гузва, гъавилай абур гъиле гъатайла Аллагъ ﷺ риклелай алудна, гзаф шад хъана кIандач. Чи къилел къезвай вири хажалатар ва бедбахтвилер Аллагъди ﷺ чун ахтармишдайвал ракъурзава, сабур авуртла, чаз генани хъсан шейэр гуда. Инша-Аллагъ!

АЯЛАР ПАТАЛ

Къуръандин эдебар

Зулун каникулдин вахтунда Айша дидедихъ галаз Къуръан чирзавай группадиз кхъин патал медреседиз физ гъазур хъанвай. Идалай вилик дидеди, Айша вичин патав ацукъарна, адаз Къуръандин лайхлувилерикай ва ам келдайла хвена кIанзавай эдебрикай ахъайна.

- Ваз чир хъухъ, зи руш, Мугъаммад Пайгъамбарди ﷺ лагъанва: «Къуръан кIела ва Къияматдин юкъуз ада куь тереф хуьда». Мадни Пайгъамбарди ﷺ лагъанва: «Квела виридалайни хъсанбур Къуръан чирзавайбур ва ам келиз масабуроз чирзавайбур я». Чна Къуръан келдайла, чун умунлу хъана кIанда. Вуна фикир це, эгер ви кIани дустуни ваз кагъаз кхъейтла, вуна ам дикъетдивди кIелда, са шумуд сеферда кIелни хъийида. Тушни? Къуръан лагъайтла, ам Аллагъдин ﷺ калам я. Ам генани дикъетдивди кIелна кIанда.

Къуръандин кIелай са гъарфунай цIуд суваб кхъизва. Къуръан къачуна медреседиз фидайла, вуна гъамиша, чаз чи алимри чирайвал, михъивал, эдебар хвена кIанда. За ваз са бязибурукай ахъайда, вуна абур рикел хуьз чалишмиш хъухъ.

1. Къуръан гъиле къуна ам келиз анжах дастамаз къачурдалай гуьгъуьниз ихтияр ава. Эгер са бязи сураяр хуралай келиз кIан хъайитла, и кар дастамаз гъачизни авуртла жеда. Анжах Аллагъ-Тааладин и Ктабдихъ эдебар хвена адаз гъуьрмет ийиз кIанзаватла, дастамаз гъаз хъайитла хъсан я.

2. Къуръан келдайла, капI ийидайла хъиз, Къеб галай патахъ элкъуьн герек жеда.

3. Къуръан келдайла секиндив, са къвалахъ тахъана селигъадаказ ацукъда Къуръан жуван пицIинилай вине жедайвал къуна кIанда.

4. Къуръан гъакни, газет хъиз, фад-фад кIелна кIандач. Аллагъдин ﷺ гафар келдайла, ана вуч лагъанватла, гъадакай фикирар авуна кIанда, алимривай, муаллимривай кIелайдан мана хабар къуна кIанда.

5. Аятар гуьрчегдиз, ван мадни хъсанариз кIелна кIанда. Чи Пайгъамбарди ﷺ лагъанва: Къуръан келдайла, куьне куь сес гуьрчегар ая».

6. Эгер къвалав капI ийизвай кас гъаз хъайитла, Къуръан, адаз манийвал тежедайвал, секин сесиналди кIелда.

7. Къуръан келдай къайдаяр чирна абур хъсандиз рикел хвена кIанда.

8. КъацIай чкайра, месела, гъамамда, Къуръан келдай ихтияр авач. Къуръан михъи я, ам Аллагъдин ﷺ Калам я ва кIелни ам михъи чкайра авуна кIанда.

9. Мумкинвал аваз хъайитла, са бязи сураяр хуралай

чирайтла, хъсан я. Ахпа абур, риклелай алат тавун патал, вахт-вахтунда тикрар хъуьвуна кIанда. Къуръан келзавайдаз Аллагъди ﷺ берекат ракъурда, адан ризки артух жеда, Аллагъни ﷺ адалай рази жеда. Вуна, гъеле жегъилзамаз, вахъ зигъин амаз сураярни аятар рикел хуьз жезмаз Къуръан келдай къайдаяр чирун патал вири чалишмишвилер авуна кIанда.

Лугъуда хъи, са сеферда, Мугъаммад Пайгъамбардин ﷺ женгинин юлдашрикай сада Къуръан келдайла, инсанриз адан къилел цавай аватзавай нур, ахпа адан балкIандив мукъва жезвай циф акуна. Женгинин юлдаши и кардикай Пайгъамбардиз ﷺ ахъайна. Аллагъдин Расулди ﷺ лагъана: «Им Къуръандал ракъурнавай секинвал я». Лугъузвайвал, вири а касди Къуръан келдунал гъейран хъанвай

- ада умунлувилелди, аятрин гъакъикъи манадиз фикир гуз келзавай. Умар ибн ХатIтIабахъ ﷺ галаз хъайи мад са вакъиа. Са сеферда, халиф куьчейра къекъведайла, адаз Къуръан келзавай са касдин ван атана. Га вахтунда ада ихътин мана авай аят келзаваз хъана: «Ви Реббидин жаза, са шакни алачиз, къведа ва садавайни ам акъвазариз жедач» («АтI-Пур» сурадин 7-8-аятар). И аятрин ван хъайила, халиф вичи-вичелай фена ва са вацран къене ам азарлу хъана. Къуръан келзавай мусурмандиз еке суваб жезва, ам кIелайди къе дуьньягани бахтлу жеда. Къуй, зи руш, Аллагъди ﷺ вун гъахътин ксарикай авурай! - Амин!- лагъана Айшади вичин диде къужахламишна.

Гъазурайди Айша Агъмедова я

КапI — мусурмандин пак буржи

Яшар балугь хьанвай, акьулдиз кьери тушир гьар са мусурмандин хиве Аллагьди ﷻ йикъа вад сеферда (тайин тир вахтара) капI авун тунва. Эгер мусурмандин кьили кївалахзаватIа, адаз капI тавун патал себеб авач лагъай чIал я. Анжах вацран кьилер авай ва аял хайидалай кьулухь авахъзавай бур авахъна куьтягъ жедалди дишегьлидиз капI ийидай ихтияр авач.

Мусурманди гьамиша капI авун лазим я, гьатта пис азарлу яз ва я женгина аваз хьайитIани. Амма ихьтин кьетIен вахтара капI ийидай регьят кьайдаяр ава (санлай кьачуртIа, Исламда инсандилай алакь тийидай шей гьич авач). КпIунин метлебувилини гьавурда акьун патал, капI тавурла гузвай жазадикай хабар хьана кIанда. Са капI кьванни ахъаяй касди нагагь туба тавуртIа, адаз шариатди и дуьньяда кьиникьин жаза гузва. Эхиратдани, эгер Аллагьди ﷻ гьил кьачун тавуртIа, 70 йисан кьене Жегьеннемда азаб гуда. КапI авурла инсан неинки и азабдикай азад жезва, гьакни ам еке сувабдиз лайихлу жезва. Сувабдин кьадарни, ам ийидайла чIугур чалишмишвилерилай ва рикIин сидкьидилай аслу я. Идалайни гьейри, Аллагь-Таала Мергьаметлуди я, Ада рикIин сидкьидай туба кьабулзава. Гьавилай Аллагьдикай ﷻ умуд атIана кIандач. Амма рикIин сидкьидай туба ийидайла, мад гунагьар хьийидач лагъана, кIеви ният хьун лазим я. Халисан мусурманар Аллагь-Таалади чпин хиве тунвай кпIуниз ва маса везифайриз са четин кIвалахриз хьиз килигзавач. Акси яз, им Аллагь-Тааладихь галаз рахунин шадвал, Вичихь галаз рахадай мумкинвал гайи Халикьдин патай регьим я. Эхиримжи вахтара, Дуьньядин эхир мукьва хьунин шагьидвалзавай

(Пайгьамбарди ﷺ виликамаз лагъай) лишанар генани ачух жезва. Гьа ихьтин лишанрикай сад, чеб мусурманар яз гьисабзавай пара инсанри капI тахвун я. Ихьтин жемьятдин арада яшамин жезвай ва чпин дин чин тийизвай инсанриз капI тавун еке гунагь хьиз аквазвач, абуру кьилинди чарадаз зиян тагун яз гьисабзава. Им инсанрин арада чкIанвай, мусурман патал лап чIуру фикир я, вучиз лагъайтIа Аллагь-Тааладин эмир кьилиз акьуд тавун – Адаз аси хьана аксиниз экьечIун, Адан эмир гьисаба кьун тавун, виридалайни тIимил яз Адаз аси хьун я.

Ша чна дуьз фикир ийин
Аллагьдихь ﷻ ва Мугьаммад
Пайгьамбарди ﷺ лагъай вири
шейэрихь инанмиш хьун, - Аллагь-

Тааладиз вири чизвайди, аквазвайди, ван кьезвайди. Ам вири махлукьатар халкьнавай кьудратлу Халикь тирди, Ада вири дуьньядиз регьбервал гузвайди, вири махлукьатриз эхир авайди ва чIехи Дувандин юкьуз Ада чаз гьисаб-суал ийидайди инанмиш хьана кIанда.

Аллагьдихь ﷻ рикIин сидкьидай инанмиш яз, гьа са вахтунда Адан эмирар тамамар тавун гьикI мумкин я? Бес чна инсанрин буйругьар кьилиз акьудзава, иллаки абур чалай акьуллу, гзаф чирвилер авай, эгер чун абурун адалатлувилихь агьунватIа, мадни аргух эгер аси хьайитIа, азаб гудайди чизватIа. Агьада авай бур вине авайбуруз муьтIуьгь хьунал, вирида кьанун хьунал гьи гьукумат хьайитIани, гьи жемьятдин арада хьайитIани, кьайда ва саламатвал

бинеламиш хьанва.

Амма, чирвилерин, адалатлувилини, гзаф вахтунда жаза гунин ва адан кIевивилини патухъай Аллагь-Тааладихь галаз бес инсанрикай виридалайни зурбади ва я вири инсанар санлай кьачуртIани гекьитиз жедани? Ваь, гьелбетда, жедач. Гьавилай, Аллагьдихь ﷻ инанмиш хьайидалай кьулухь Адаз муьтIуьгь тахьуни, Адан эмирар тамамар тавуни, инсандин ахмакьвилини ва я имандин зайифвилини шагьидвалзава, и кар ам патал хаталуди я. «Мусурман» гафунин мана «Аллагьдиз ﷻ муьтIуьгь жезвайди» я, «Ислам» - «Аллагьдиз ﷻ муьтIуьгьвал ачухзавай дин». Гьурметлу стха, гьурметлу вах, эгер винидихь гьайи делилри куьн рази авунатIа ва икьван чIавалди куьне капI ийизвачиртIа, кьез чир хьухь: капI башламишун са тайин тир йикьал, гьатта маса кпIунин вахтуналди вегьедай ихтияр авач. Тадиз туба ая, икьван чIавалди кпIар тавурвилай рикIин сидкьидай Аллагь-Тааладивай гьил кьачун тIалаба, инанмиш яз келима-шагьадат кIела (ам 6-чина ганва) ва тадиз кпIунин эгечIа.

Нагагь кьез гьеле кпIунал кIелзавай дуьяр чизвачтIа, абур чирдалди (яргал вегьин тавуна) капI гьатта абур кIел тавуна авун лазим я. Ихьтин арада кпIунин гьар са гьерекатда кIелзавай дуьа кIелун патал гьикьван вахт кIанзаватIа, гьакьван вахтунда аквазун лазим я. Амма и кьайдада капI ийиз эгечIай касди, жезмай кьван фад кпIунин дуьяр чирун чарасуз я. Эвел «аль-Фатигьа», ахпа «ат-Тагьият», ахпани амай дуьяр. Тележегдани гьамиша жуван капI кьвердавай тамамди ийиз чалишмиш хьана кIанда. Кьуй Аллагь-Таалади чаз куьмек гурай! Амин.

«КапI – мусурмандин пак буржи»
кIабдай

ЭДЕБИЯТ

Исламдин шириар

Шириар:
Гьажикьасум Гьажимагьамедов,
Мегьарамдхурь.

Иман – эхиратда дарман

Ша шукур гьин сад Аллагьдиз,
Ийиз сажда юкьуз-йифиз,
Акьул гудай гьар инсандиз,
Лап зурба макан я иман.

Расулюлагь ﷺ хьухь куь мецел,
Тежедайвал накьвар вилел,
РикIин кьене кутура диб,
Тахьурай гьич иблис гьалиб.

Чидайда имандин кьимет,
Михийда рикI, вичин гьелбет,
Эхиратдиз кIватIай девлет,
Гьаз феий дарман я иман.

Кьил-кьилемай гьар са инсан,
ШейтIан-иблис я куь душман,
Гьаз тефейтIа куьне иман,
Эхиратда жеда пашман.

Расулюлагь Мугьаммад ﷺ пIир,
Чегинди тир, адан уьмуьр,
Вичиз кIандай уммат гьакьван,
Хьун паталди чун мусурман.

Чир хьухь инсан эхир-эвел,
Аламаз и дуьньядин винел,
Фикирлу яз тахьуй энгел,
Гьахь-дувандин чIехи варцел.

Шак алач!

Гьич шак алач, керчек я,
Аллагь, Аллагь Вун тек я,
Имандаллаз фидайдаз,
Гьелбетда вун куьмек я.

Экуьнахь фад кьарагьна,
Гьилер цавуз жкажна,
Сад Аллагьдал иман гьваш,
Рекьидайди рикIел гьваш.

Пис краривай кьекьечIна,
Иблис рикIяй акьудна,

Женнетдиз фин умудна,
МецIай «ля илягьа иллялагь» лагь.

Эхират суд дуванда,
Пайгьамбар ﷺ чи панагь,
Аллагь, Аллагь я Аллагь,
Кьезил ая чи гунагь.

Фикир ая, эй инсан!
Нефс ахьаймир на акьван,
Ваз и гафар хьухь гьаян,
Гьаз фирди я на иман.

Шукур хьуй Ви садвилеиз,
Кьезил ая чаз гунагь,
Аллагь, Аллагь я Аллагь,
Мугьаммад Расулюлагь ﷺ.

Дуьньядиз нур атана!
Тарихрин чарар кьурвал гьиле,
РикI секин жезвач зи, гузва лепе.
Сад тир Аллагьди ганвай фад хабар,
Халкьдайди дуьньядиз чи Пайгьамбар ﷺ

Чилел тваз рекье, ракьинин нура,
Зурба я гьелбет Аллагьдин кьадар.

Чун хьтинбур хьанай са шумуд,
Девирар алатиз кваз адак умуд.

Кьанни кIуьд-август, чими тир хьсан,
Вад вишни пудкьанни цIуд-йисан.
Меккедин чилел ракьинин нур аватна,
Аялдик квай Аминани азадна.

Ам хьайи ирид лагъай юкьуз,
Межлис кIватIна, аялдиз тIвар гуз.
Чехи буба Абдул-МутIталиба,
МецIай вичин ширин гафар рахана.

Шад тир мукьва-кьилияр гьелбет,
Гайила тIвар аялдиз Мугьаммад ﷺ.
И межлисдал Абдулагь буба агакьнач,
Аллагьди адаз велел акун кьисметнач.

Фикирлу хьана, чиникни серин,
Хтул хьайила гьвечIизамаз егим.
Ругуд варз хьайила аялдин яшар,
Чехи бубадин рикI, мадни хьанай тIар.

Женнетда Магьмуд я, цаварал Агьмад,
Чаз Калам гьаз хтанай Мугьаммад ﷺ.
Расулдин ﷺ шафаатдикай чун хкудмир,
Диндин душманар чав агудмир.

Заз са касди пӀаӀрус чӀугун ахьтин гунагъ авай кар туш лагъана. Бес пӀаӀрусди чандиз гзаф зарар гузвачни?

Куь суалдиз шейх Саид-афандиди (Аллагъди вичиз рагъмет гурай) «Къиметлу чирвилерин хазина» ктабда хъсан жаваб ганва:
Гъавурда акъазвай касдиз, пӀаӀрус чӀугун къадагъа тирдан патахъай тамам делилар ава, вучиз лагъайтӀа ада диндиз, хизандин пулуниз ва гьакӀни вичин сагъламвилиз зиян гузва. Им са сир ва я ийизвай са цийи ачухун туш.
ГьикӀ чаз диде-бубайри тербия гузватӀа, гьакӀ Сад тир Аллагъди ﷺ пак тир Къуръандин и ва гзаф маса аятра вири инсаниятдиз чирзава: жуван сагъламвилиз, хизандиз, жемьтдиз зиян гузвай, вичин асулдай михъи тушир ва вичикай хийир авачир гьар са шей къадагъа я. Инсандиз хийир авай гьар са шей гьалалдинди, къадагъа алачирди я. ИкӀ Аллагъ-Таалади эмирзава (мана): «Куьне куьн кьиникъдал гьимир, куьне куьн рекъимир!» ПӀаӀрус чӀугун - им жува жув явашдаказ кьиникъдал гьизва лагъай чӀал тирди чна винидихъ гъанвай мисалри тести-кьарзавачни мегер? Инсандивай фу тӀуьн тавуна, яд хъун тавуна яшамеш жедач, амма тенбек ишлемиш тавуртӀа вуч жеда? Аллагъди ﷺ инсан ихьтин шейӀрал машгъуларун патал халкъ-навайди яни мегер? Тенбекди инсан Аллагъдивай ﷺ яргъа авуналди диндиз гузвай зиян бес тушни? ПӀаӀрус чӀугвзавай инсандиз Аллагъдиз ибадат ийиз четин жеда. ПӀаӀрус чӀугуни ам хъсан кьилихдин инсанривай яргъа ва къвез-къвез ахьтинбурувай чара жеда. Ахьтиндаз ПӀаӀрус чӀугвзавай, хъвазвай ва буш ихтилатар ийиз вахт акъудзавай инсанрин ара мукъва жеда. Ада гъа ихьтин инсанрикай танишар къада ва гъахьтинбуруз мукъва жез гъавалат ийида. Тенбекди сагъламвилиз зурба зиян гузва: ам ишлемишунин нетижада инсандин къуват тӀимил жезва, вилерин ишигъ зайиф жезва, рикӀив фад-фад кӀвалахиз тазва ва уьгъуь акатзава. ПӀаӀрус чӀугуни рак азар арадал гъун мумкин я. ПӀаӀрус чӀугуни уьмуьр куьруь ийида ва инсандин къазанжийризни таъсирна, кесибвилел гьида. Духтуррини пӀаӀрус чӀугун зиян тирдакай гъавая лугъузвач.
Пайгъамбаррин, имамрин, авлияйрин, шейхерин ва алимрин арада пӀаӀрус чӀугвзавай ва чӀугун ихтияр гузвай са касни авач. И ксар анжах дуьз рекъай фена ва физва, Исламдин истемешунрикай абуру чӀур авур са шейни авач. Тенбек гьалал я лугъунин патахъай гьихьтин делилар хъун мумкин я? Нагагъ пӀаӀрус чӀугун нагъакъан (макруть) кардай гьисабайтӀа, ам, дугъриданни, герек авачир, ихтияр авачир кардиз мукъва я (карагъату тагърим). Нагагъ нагъакъан кар пуд сеферда тикрар авуртӀа, адакай гъвечӀи гунагъ жезва. Эгер гъвечӀи гунагъ пуд сеферда тикрарайтӀа, ам чӀехидаз элкъвезва. Гила гьисаб, йикъа шумуд пӀаӀрус чӀугвзаватӀа ва нетижада гьикъван чӀехи гунагъар жезватӀа. Йисан къене шумуд варз ава ва варцарин къене - шумуд югъ?! Куьй Аллагъди ﷺ пӀаӀрус чӀугвзавайбуруз и зиянлу хесетдикай хкатдай къуватар гурай!
Тенбек иблисди цвар авур чкадал экъечӀнавай шей я! Исламда пӀаӀрус чӀугунилай пис цийивал авач. Лугъузвайвал, пӀаӀрус чӀугун инанмишсузбурун арада 999-йисуз пайда хъана. Вилик девирра, инсанриз диндар алимрай кутуг тавур крар акурла (алимрин, я тахъайтӀа Аллагъдин ﷺ рекъе вири къуватар эцигнавай ксарин патай), абуру ихьтинбурувай кьерех жез гъавалатдай, вучиз лагъайтӀа абурухъ акъул, чирвилер ва Исламдай савадлувал авай. Алай вахтунда лагъайтӀа, вири масакӀа я. Исятда инсанри лугъуза: «Нагагъ къадагъа тиртӀа, абуруни акӀ ийидачир» - ва акур чӀуру кар шаддаказ тикрарзава.
Диндин алимри лугъузвайвал, инсандин сагъламвилиз зиян гузвай гьар са шей, кӀантӀа ам тӀуьн хъуй, кӀантӀа – хъун, къадагъа (гъарам) я.

Са алимди насигъат ийидайла, Усман асгъабди ﷺ Аллагъдин ﷺ ихтиярдалди Жегъеннемдиз лайихлу 70 агъзур гунагъкар мусурмандин тереф хуьда лагъанай. Аллагъдивай ﷺ чун адан шафаатдикай магърум тавун тӀалабдай ихтияр авани?

Эхъ, ихтияр ава, гъатта ахьтин тӀалабун авун меслят къалурзава («Мавсу'ату-ль-Юсуфия»).

Бязибуру Сив хуьнин суваринни Къурбанд суварин арада мехъер ийидай ихтияр авач лугъуза. Ам гьакӀ яни?

Ваъ, абуру батӀул я. Гьалалдин, яни музыка, ички ва маса гъарамар квачир мехъер мус хъайитӀани, ийидай ихтияр ава. Гъарам квай мехъер гьич са чӀавузни ихтияр авач. Некагъ эцигун лагъайтӀа, адан шартӀар хвейила, гъи вацра ва я юкъуз хъайитӀани, дуьз жезва («Мин-гъажу тӀалибин»).

Са кас кьейила, пурф йифер гудалди гъава кьайиди яз хъайитӀани, итимриз куьчедал акъвазун чарасуз яни? Куьчедал акъвазай са шумуд чи хуьруьнви азарлуни хъанай.

Аллагъ-Таалади Вичин лукӀариз чпин чанар хуьн эмирнава. Сагъламвал Аллагъди ﷺ чав вуганвай аманат я, гъавилий сагъламвал хвена кӀанда. Сагъламвилиз зарар гузвай кӀвалахар авуна кӀандач. Пуд йифер гудалди кьейидан кӀвалин вилик куьчедал акъвазун шариатди истемешзавач, иллаки гзаф мекъи ва я чими вахтара. Шариатди чаз пуд йикъан къене (патарилай квезвайбуруз ирид йикъалди) анжах кьейидан мукъва инсанрин кьилив фена башсагълуьг гун меслят къалурзава («Фатгъуль-муин»).

ПОДПИСКА-2013

Гъуьрметлу стхаяр ва вахар!
2013-йис патал подписка давам жезва. Лезги чӀалал акъатзавай «Ас-Салам» газет квез кӀани почтунин отделенийра, района кӀвалахзавай чи векилривай ва я редакциядиз атана кхъиз жеда. Йисан къимет: 281 манат. Индекс 51395
Гъуьрметлу мусурманар, «Ас-Салам» газет кхъиз рикӀелай алудмир!

Гъуьрметлу газет кӀелзавайбур!

Гила куь суалар, теклифар редакциядиз SMS-рин куь-мекдалди 8928 523 80 11 нумрадиз ва ДУМД-диз 8988 291 55 54 нумрадиз зенг авуна гуз жедайди чна квез хабар гузва.

Заз ахъа хъайи са шумуд йисан кӀлар ава. Яшар балугъ зи 15 йис тирла хъана, гила мусалай эгечӀна абур къаза хъувуна кӀанда?

Куьне, гьелбетда, куь яшар балугъ хъайи 15 йисалай ахъа хъайи къван кӀлар къаза хъувун лазим я. ГьикӀ вахт-вахтунда кӀаӀ авун гьар са мусурмандин хиве авай ферз тир буржи ятӀа, гьакӀ нагагъ абур ахъа хъайитӀа, къаза хъувунни важиблу ферз я. Ибн Гъажар аль-Гъайтамиди лагъана: «Ахъа хъанвай кӀлар авай инсанди абур тади гьалда, азад вахт хъанмазди къаза хъувуна кӀанда».
Чун гъавурда акъуна кӀанда, азад вахт исятда виридахъ гзаф ава, бязибуру ам телевизордиз килигуналди ва масабуру маса герек авачир кӀвалахрал машгъул хъуналди пуч ийизва. Къазадин кӀлар авай инсанди вичин вахт пуч тавуна, абур тади гьалда къаза хъувун чарасуз я («Фатгъуль-муин»).

Исятда сур эгъуьнайбуруз ички гудай адет хъанва. И адет кьиле тухвайтӀа, чӀехи гунагъ жедани? Ички тагайтӀа абур рази жезвач.

Гьелбетда, са шакни алачиз, ички гайи касдиз чӀехи гунагъ жеда ва алава яз мейитдизни пис азаб гуда. Мугъаммад Пайгъамбарди ﷺ лагъанва: «Ичкидихъ галаз алакъалу цӀуд кас Аллагъ-Таалади лянетламишна: ички гьасилзавайди, ам хъвазвайди, ам масабуруз гузвайди, масабурун патав тухузвайди, ам нин патав тухузватӀа гьам, маса гун хиве тунвайди, низ маса гузватӀа гьам, маса гузвайди, маса къачузвайди, ички гьасил авун патал гьич са гаф хъайитӀани лагъайди». И гьадисдай акъазвайвал, ичкидихъ галаз алакъалу вири инсанар Аллагъдин ﷺ лянетдик акатзава. Лянетдик акатун – им Аллагъдин ﷺ регъимдикай яргъа хъун лагъай чӀал я. Аллагъдин ﷺ регъимдикай яргъа хъайи кас виридалайни бедбахт, бахтсуз кас я. Гила вуч жезва, гъуьрметлу стхаярни вахар? Чна чи мецералди кьейидаз Аллагъдин ﷺ регъим тӀалабзава, адахъ садакъаяр гузва, амма гъа са вахтунда краралди (сур эгъуьнзавайбуруз ва я масабуруз ички гуналди) кьейиди Аллагъдин ﷺ регъимдикай яргъа ийизва. Гъакъибатда, медин гафарилай гьилеринни кӀвачерин крар зурба я!
ИкӀ хъайила, вичиз чӀехи гунагъ ва мейитдиз зарар хъана кӀан тийизвай касди сур эгъуьнзавайбуруз ички гана кӀандач. Нагагъ абур ички галачиз рази жезватӀа, абурув эгъуьниз тун тавурай. Сур кьейидан хци, бубади, стхади чпи эгъуьнрай. Чан алай чӀавуз кӀанивал къалурай, гъуьрмет-хатур авур мукъва кас агъа дуьньядиз мугъман хъайила, куьмек герек хъайила, адан сур ичкибазрин гьиле твдани бес? Бязибуру абур ичкибазар туш лугъун мумкин я. ИкӀ лагъайтӀа, элкъвена суал хкведа: бес ички галачиз гъатта сур эгъуьниз тежезвай инсан ичкибаз тахъана мад вуж я?
Гъайиф хъи, имни чи халкъдин арада чкӀанвай чӀуру адетрикай сад я. Вири мусурманар ам хкудиз чалишмиш хъун лазим я. Шариатди лугъузвайвал, сур кьейидан виридалайни мукъва инсанри эгъуьнна кӀанда. Им чаз Аллагъ-Таалади Вичи чаз къалурнавай меслят я, ша чун адаз табий жен!

КӀларин вахтар

Май

югъ	Пакаман Ас-СубхӀ	Рагъ экъечӀ-завай вахт	Нисинин Аз-Зугър	Рагъдандин Аль-Гаср	Гъетрен Аль-Магъриб	Месин Аль-ГӀишаъ
1	3:47	5:40	12:46	16:39	19:52	21:31
2	3:45	5:39	12:46	16:40	19:53	21:32
4	3:43	5:36	12:46	16:41	19:55	21:35
6	3:40	5:34	12:46	16:41	19:57	21:38
8	3:35	5:30	12:45	16:41	19:58	21:41
10	3:31	5:27	12:45	16:42	20:01	21:44
12	3:27	5:27	12:45	16:42	20:04	21:47
14	3:24	5:25	12:45	16:43	20:06	21:50
16	3:20	5:23	12:45	16:43	20:08	21:53
18	3:16	5:21	12:45	16:44	20:10	21:57
20	3:12	5:19	12:45	16:45	20:12	22:00
22	3:10	5:17	12:46	16:45	20:15	22:05
24	3:08	5:16	12:46	16:47	20:16	22:08
26	3:05	5:14	12:46	16:47	20:18	22:11
28	3:01	5:12	12:46	16:47	20:20	22:13
30	2:59	5:11	12:46	16:48	20:21	22:16